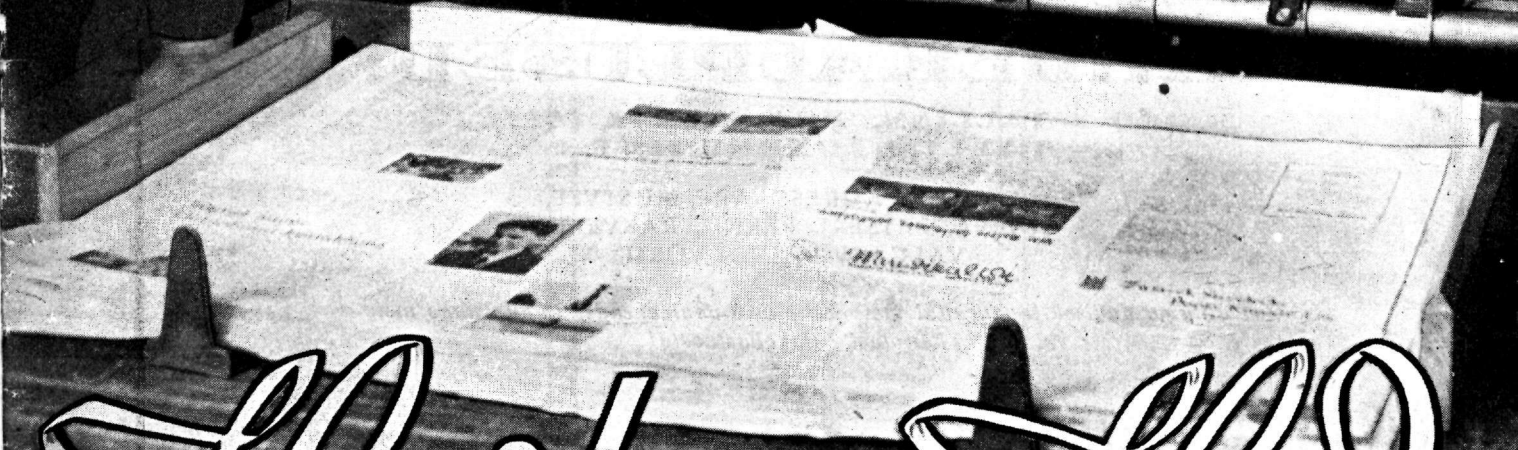
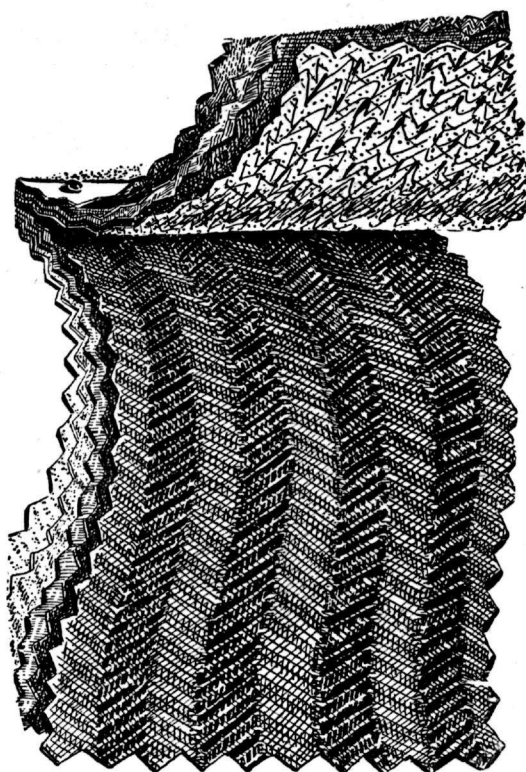

No 19
1937
30 s.

Haitse Kodu!

Et Teil oleks võimalus aegsasti ja rahulikult kaaludes täiendada oma sügisriietust, oleme varakult varustanud oma riidekauplused sügishooaja uudiskaupadega.

Meie kauplustes traditsiooniks kujunenud kindlad, kaubaväärsed hinnad ja tihe kontakt moeilmaga tagavad Teile riietusküsimuse soodsa lahenduse.

A/S TEKLA

RIIDEKAUPLUSED:

**TALLINN, SUUR KARJA 15
TALLINN, PÄRNU MNT. 6**

**HAAPSALU, KURESSAARE, MUSTVEE,
NARVA, PETSERI, PÄRNU, RAKVERE,
VALGA, VILJANDI VÖRU**

Jälgige uudisväljapanekuid meie kaupluste vaateakendel ja külastage meie kauplusi ostukohustusega!

Sügisuudiseid
suures valikus
soovitab

H. RÕIVASE

kodumaa vabrikute
riidekauplus

Tallinn,

Estonia pst. 11,

tel. 304-80.

Müük suurel
ja
väikesel arvul

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide
telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truvere
telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a,
kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap.
Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti
ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele
tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1,50, kuus 50 senti.

Nr. 19

1937

SISUKORD:

- Kaas — KK! trükkimine K.-Ü. „Päevalehe“ trükikojas.
- Kaksteistkümmend aastat.
- E. H. Truvere:* Kord ja kokkuleppe vaim.
- Tallinna Malev pühitses 20. aastapäeva.
- San.-kindralmajor A. Lossmann 60-aastane.
- D. Buxhoevden:* Üperiidimürsu plahvatus 5. aug. 1937. a.
- K. Kadak:* Rahvaülikoolid ja Kaitseliit.
- U. Sillaste:* Lõikus- ja hõimupühaks.
- J. Lääne:* Ratsasport Kaitseliidus.
- V. H.:* Mõtteid jahispordist Eestis.
- E. Laaman:* Saaremaa langemine 20-neaasta eest.

**VÄÄRTMETALLASJADE
& MÄRKIDE TEHAS**

PÄRNU TELEFON 452-79
MAANTEE 20 FON

TALLINN

Meie valmistame

võistlemata
headuses

AUHINDU

KINGITUS-

ESEMEID

MÄRKE

JA

VORMI-

TUNNUSEID

SUURIM JA VANIM ERIALALINE
ETTEVÕTE EESTIS

A. TÕNISSON & KO

TALLINN – RÜÜTLI 28/30

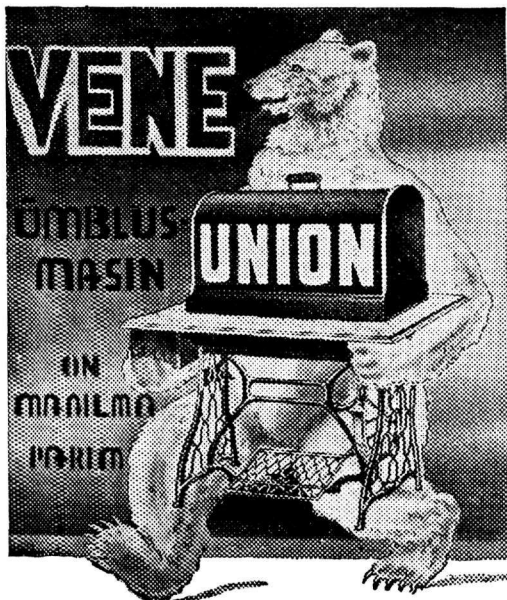
TEL.: 452-60

430-25

474-48

ERIALA: VESIVARUSTUS
KESKKÜTE
PUMBAD

ELEKTRI-OSAKOND: MATERJAL JA
INSTALLATSIION

Need uued N. V. õmblusmasinad on niivõrd viimistletud ja täiendatud, et võistlevad täiel määral maailma parimatega. Praegune „UNION” tagab hea materjali tõttu vastupidavuse, omab kerge käigu ja kindlustab puhta, täpse ja peene töö.

Tagavaraosad saadaval

Tasuta ilutikanduse kursused

ESINDAJA:

M. NARITS & Ko.

TALLINN, NIGULISTE 14,

TELEFON 446-68

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 19

Tallinnas, neljapäeval, 14. oktoobril 1937

XIII aastakäik

Kaksteiskümmend aastat

Täna möödub kaksteiskümmend aastat meie ajakirja esimese numbril ilmumisest. Selle aja jooksul on „Kaitse Kodu“ Kaitseleidu häälekandjana väsimatult propageerinud meie vabatahtliku kodukaitse juhtimõtteid ja valgustanud tema tegevust ja elu nii oma organisatsiooni peres kui ka laialdasemates rahvafulkades.

Praegune tahtmisterohke aeg esitab ajakirjadele rohkem nõudmisi. Neid ajanõudeid ja oma ülesandeid pidevalt silmas pidades ning arvestades lugejaskonna soove on „Kaitse Kodu“ kasutanud kõiki võimalusi, et seista ajakõrgusel ning tõetruult sõnas ja pildis pakkuda hulga sisukat ja kasulikku ning silmale nauditavat.

Elu areneb pidevalt ja alati. Kunagi ei saa ütelda, et oleme jõudnud täiuseni. Sama ei või lausuda ka „Kaitse Kodu“ toimetuse meie ajakirja kohta. Ühisel tahtmisel ja koostööl on „Kaitse Kodu“ võimaluste piires suutnud täita temale pandud ülesandeid ja olla alati oodatud külaliseks meie teadlike kodanike kodudes. Ta tahaks, ja loodame, et ta tohib, seda olla ka edaspidi. Seejuures tahab „Kaitse Kodu“ toimetuse omalt poolt kõik teha selleks, et meie ajakirja edaspidi sisu väärtuselt ja väärtuselt veelgi tõuseks ja täieneks ning oleks igakülgsest sellane nagu seda Kaitseleidu häälekandjal tarviline ja sobiv on olla.

Aastapäeva puhul tervitus lugejatele. Tänu kuulutajatele. Kaasvõitlejalik käepigistus kõigile kaastöölisile. Tänu kõigile isikuile ja asutustele, kes meie ajakirja on subsideerinud ideeliselt või materjaalselt. Toimetuse loodab, et edaspidi seniste ja uute sõprade ring „Kaitse Kodu“ ümber veelgi tiheneb.

Jõudu ja palju head tahtet meie ühise töö jätkamiseks.

14. oktoobril 1937. a.

Toimetuse.

Kord ja kokkuleppe vaim

Hulk meie Kaitseliidu malevaid on juba pühitsenud oma kahekümnendat aastapäeva ja mitmel on see lähemal ajal ees. Kaitseliit on tegutsenud juba kaksikümmend aastat ja on selle aja kestes kasvanud pidevalt. Ta on arenenud väga laialdaseks ja suurearvuliseks organisatsiooniks, kellest on kujunenud meie kõige suurem ja kõige tugevam vabatahtlik organisatsioon, millele on usaldatud määratu suured ülesanded, nagu tähendas Sõjavägede Ülemjuhataja kindralleitnant J. Laidoner Tallinna Maleva juubeliaastapäeval.

Kaitseliit on tekkinud korraloomise vajadusest. Korra nõue on kujunenud Kaitseliidu juhtideeks, korrahoidmise tegurina on Kaitseliit muutunud üha tugevamaks ja kindlamaks. Ta tekkis suure tsaaririigi kokkuvarisemise järele, kui revolutsioonilained ja sõjaraskused ähvardasid kodanikkonda korralageduse ja anarhhiaga. Raskeil okupatsioonipäevil oli ta meie rahva väe algrakukeseks. Vabadussõja päevil oli ta korrahoidjaks ning toeks tagalas ja 1. detsembri enamlik mässukitse tõstis ta sellele kõrgusele, kus ta viimasel aastate tosinal on olnud ning on järjest võimsamaks ja laialt usalduks arenenud.

Kaitseliit koos Naiskodukaitse, Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonidega on aastate kestes kujunenud suureks ja võimsaks korra loomise ja hoidmise teguriks, mille peale riik ja rahvas võib kindel olla. Kaitseliit on ainuke vabatahtlik koondus, kelle liikmel on kodus sõjarelvad käes. Nagu Ülemjuhataja tähendas, on see suur usaldus, mida riigivõim on osutanud meie organisatsioonile. Võime uhked olla sellele, sest väga paljudes suurteski riikides riigivõim ei saa ega julge usaldada niisugusel viisil oma organiseeritud kodanikke. Meie Kaitseliidu kindel korravaim ja senine tõhus töö ning tasakaalukus on olnud neiks pantideks, miks meid nii on usaldatud ja riiklikus elus asendamatuks peetud.

Selle korravaimu esimeseks ja tähtsaimaks aluseks Kaitseliidu laialdases peres on aga olnud kokkuleppe ja koostöö vaim. Kaitseliidu ridadesse on koondunud igas vanuses inimesi väga mitmesuguste elukutsetest ja rahvakklassidest väga mitmekesiste mõtteviiside ja maailmavaadetega, kes sellest hoolimata on võinud ja ka edaspidi võivad taotella ühiseid eesmärke. Neid kõiki on nende töös kodukaitse ja korrahoidmise alal juhtinud

kokkuleppe vaim. Selles mõttes on Kaitseliit eeskujulik organisatsioon, mis oma eeskujuga võiks mõjutada ka meie üldist ühiskondlikku ja riiklikku elu. Nii arvab Kaitseliidust Ülemjuhataja ja koos temaga ka iga teadlik kodanik.

Kui praegune Riigihoidja viimase rahvahäälituse eel toleaege riigivanemana pöördus meie Kaitseliidu pere poole, et see oma rahvuslikkuse, kainuse ja kokkuleppe vaimuga püüaks kaasa töötada põhiseaduse kriisi rahulikuks ja kiiremaks lahendamiseks, siis Kaitseliit seltskondliku organisatsioonina ei keeldunud andmast oma kaasabi. Kaitseliidu juht- ja tegelaskond lõi kaasa üldises selgitustöös ja kutsus kõiki kodanikke üles rahulikule ja kainele otsustamisele ning hääletamisele põhiseaduse kriisi lahendamise asjus. Rahva enamus andis oma hääle rahuliku, seadusliku ja evolutsioonilise lahendamise viisi poolt.

Uue põhiseaduse väljatöötamisest võtsid osa Kaitseliidu otseste esindajatena Kaitseliidu ülem ja üks Naiskodukaitse esindaja, peale selle vabakodanikena rohkesti muid Kaitseliidu pere liikmeid. Nüüd seisab ees selle uue põhiseaduse ellurakendamine. Ka see peab rahva ja riigi huvides sündima rahulikult teel, ilma vastastikuse vaenu õhutamise ja mahakiskumisetä.

Tuleva aasta algul seisavad meil ees riigivolikogu ja riiginõukogu valimised. Kui rahvast neil valimisel jälle üles kihutatakse omavahelisele vaenule ja jälle hakatakse vägikaigast vedama, siis me küll ei suuda uut põhiseadust kokkuleppe vaimus ellu rakendada. Siis laskuksime jälle parteilistesse sisetülidesse, mis oleks kahjulik meie riigi arengule ja hädaohtlik praeguse maailmapoliitilise kõrgpinge tõttu.

Peame oma uue põhiseaduse ellu viima rahulikus kokkuleppe vaimus. Kaitseliit kui suur ja kogenud kodanikest koosnev organisatsioon võib selles töös kaasa aidata sel teel, et ta liikmed õhutavad ja arendavad rahva seas kokkuleppe vaimu, mida oma kõnes Tallinna Maleva aktusel alla kriipsutas Ülemjuhataja. Sellega kindlustame oma riigi ja rahva arengu ning püsivuse aluseid. Sellega ühtlasi kindlustame seda vaimu, mis on Kaitseliidu suure ja ulatusliku töö aluseks — see on kord ja koostöö.

E. H. Truuvete.

Tallinna Malev pühitses 20. aastapäeva

20 aastat tagasi, kui rakenduti iseseisva Eesti loomisele, leidis meie pealinnas palju võõrast elementi. Sõja ajal koondati Tallinna palju vene sõjaväge, samuti siirdus siia ka palju sõjapõgenikke. Enamikul võõraist, nakatatud enamluse ideedest, puudus austamine meie rahva pühimate püüete vastu. Veel rohkem, meie rahva vara kui ka ta elu oli ohus.

Neil segastel aegadel tärkas Tallinna kodanike keskel mõte organiseerida kodanikele abi.

22. septembril 1917. a. kutsuti nõupidamisele vaid tähtsamate seltside ja asutuste esindajad, et luua soodsat meeleolu enamlaste vastastes ringkondades. See koosolek kandis rohkem informatsiooni iseloomu, kuid tunnistas siiski tarviliseks asutada kodanike omakaitse. Järgmine omakaitse asutamise üldkoosolek peeti 1. oktoobril 1917. a. (vana kal. 18. septembril) juba kõigi Tallinna seltskondlike asutuste, tööliste ühingute, ametiühingute, aateühingute, seltside jne. esindajate osavõtul.

Sel koosolekul tunnistati omakaitse organiseerimine tarviliseks ja võeti vastu Johan Pitka ja Ed. Saarepera poolt koostatud omakaitse põhikirja kavand. Samal koosolekul valiti vajalised juhtivad organid ja omakaitse asus tööle. Kuigi see organisatsioon kandis asutamisel „Omakaitse“ nime, saksa okupatsiooni ajal „Bürgerwehr“ ja alles 11. nov. 1918. a. ristiti see „Kaitseliiduks“, on organisatsioon kogu aeg taotelnud samu sihte mis praegu, kuigi teistes oludes. Samuti

on praegu malevas palju pealinna kodanikke, kes on kaasa elanud kodanike omakaitse arengu. Seega õige Tallinna Maleva asutamise päev on 1. oktoober 1917. a., s. o. päev, millal Tallinna seltskondlike organisatsioonide esindajad otsustasid asutada Tallinna vabatahtlikest kodanikest palgata relvastatud omakaitse organisatsiooni rahva julgeoleku kaitseks.

Oma 20. aastapäeva kestuse tähistamiseks korraldas Tallinna Malev 30. septembril kell 2000 nelja orkestri saatel tõrvikutega rongkäigu Toompeale, et tervitada härra Riigihoidjat.

Malev rivistus lossi ette ja Riigihoidja ilmus, saadetud Kaitseliidu ülema kindral J. Orasmaa poolt, lossi rõdule. Teda tervitati hünni ja tervitusmarsiga. Pärast seda maleva pealiku aj. k. t. major J. Lepp pöördus Riigihoidja poole lühikese tervitusega, mille lõpul hüüti Riigihoidjale vägev maleva neljakordne „elagu“.

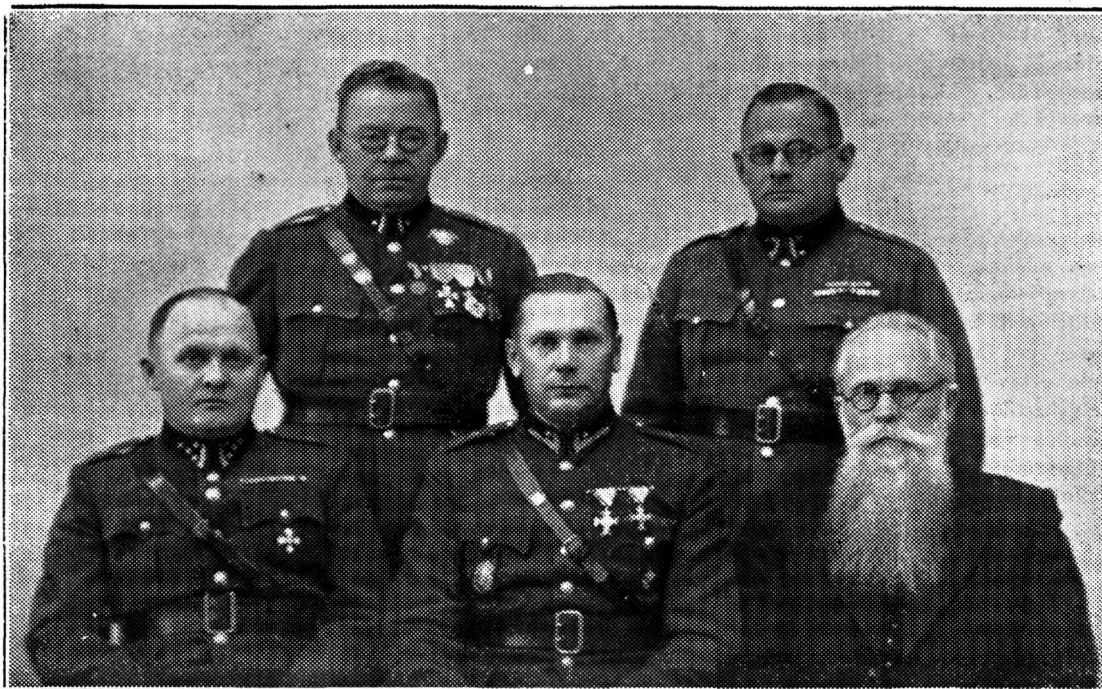
Riigihoidja ütles oma vastukõnes malevale järgmist:

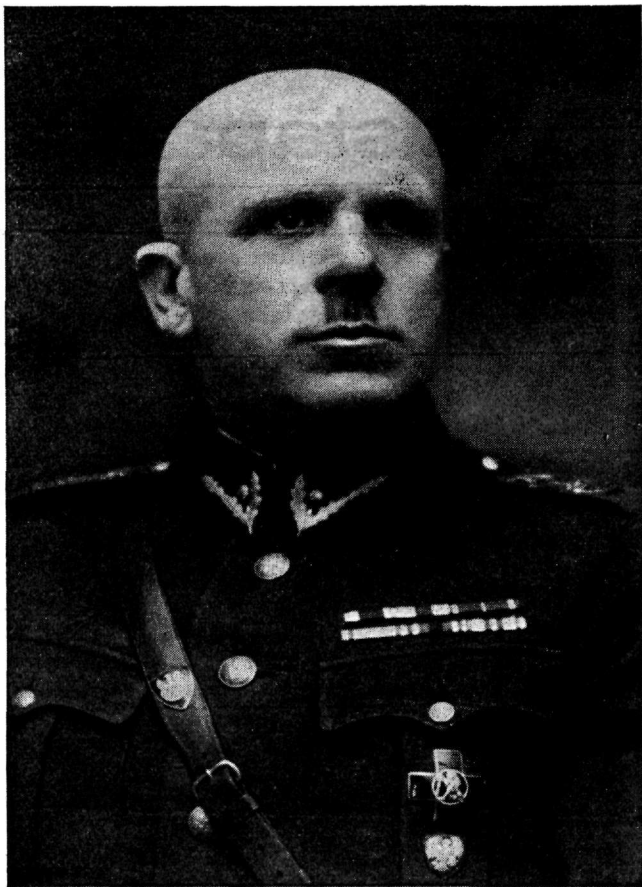
Kaitseliidu Tallinna Malev on sündinud rasketel aegadel, kus väga paljudel puudus tahe ja süididus vastu astuda seekordsetes segastes aegades tekkinud korratuste lainele. Kuid leidis siiski salkkond julgeld mehi, kes ei olnud kaotanud pead. Väga palju tuuli oli käinud üle meie maa, kui pandi alus sellele eole, millest hiljem tekkis Kaitseliidu Tallinna Malev. Nende pikkade aastate kestes on see organisatsioon ilusaid

KL TALLINNA MALEVA JUHA- TUS.

Istuvad: maleva pealikuabi K. Terras, maleva pealiku aj. k. t. major J. Lepp VR II/2 ja 3, maleva propagandapealik kirjanik E. Sär-gava.

Seisavad: maleva koduvanem plk. A. Tõnisson ja maleva majanduspealik P. Kurvits

Maleva pealik major R. Lints VR I/3, viibib praegu Kõrgemas Sõjakoolis

ja vahvaid tegusid korda saatnud, jäädes kindlaks nendele aadetele, mis olid suunda näitavad tema rajamisel. Need aated on — meie iseseisva riikliku elu kindlustamine ja kaitsmine. Selles mõttes kaitseliit on oma teostatavat kätt pakkunud igale Eesti vabariigi valitsusele, et meie rahva poolt valitud asutused võiksid vabalt jätkata oma tööd. Kõige selle eest tuleb avaldada Kaitseleidule suurimat tänu. Hiljuti oma töö lõpetanud Rahvuskogu on meile annud uue põhiseaduse, mille teostamisele asume kõige lähemal ajal. Olen annud oma ausõna, et valimised selle põhiseaduse alusel toimuvad korralikult ettenähtud tähtaegadel. Teie, kaitseleidlased, kes te olete seni valvel seisnud meie iseolemise eest ja teadlikult kaasa tõmmanud meie üldriiklikele ettevõtetele, olete kindlasti valmis ka eelseisvaks selgitustööks, et meie uute asutuste loomine sünniks kindlas isamaalises vaimus. Kui me kõik julgesti käed külge paneme, siis ei ole kahtlust, et kõik see tuleb kasuks meie riiklikule ja rahvuslikule iseseisvusele.

Orkester mängis hümmi, mida malev võimsalt kaasa laulis.

Toompealt tagasi tulles tehti ring linnas ja siirduti maleva ruumidesse. Arvuliselt suur ja laitmatult riietatud malev jättis esinemisel pealinna kodanikele ilusa mulje.

Aastapäeval oli korraldatud pidulik aktus „Estonia“ kontsertsaalis.

Aktusel esinesid maleva orkester, naiskodukaitse laulukoor, solistidena pr. I. A a v - L o o ja hra K. O t s.

Aktust külastas ka Sõjavägede Ülemjuhataja härra kindral J. L a i d o n e r, kes esines aktusel pikema kõnega.

Suulisi tervitusi töid Kaitseleidu ülem kindral J. O r a s m a a ja rida teisi tunnustatud seltskonnategelasi.

Maleva pealik andis aktusel ülevaate

Tallinna Maleva möödunud aasta tegevusest.

Malev on jäänud truuks põhimõttele, et eeskätt peab välja õpetama pealikuid ja teises järjekorras malevlasi. Selle eesmärgi taotelemiseks korraldati jaanuari- ja veebruarikuus malevkonna ja pataljoni pealikuile kursus, millest võttis osa 33 pealikut.

Jaanuarist kuni aprillikuuni kestis kompanii- ja rühmapealikute kursus neljas grupis, millest võttis osa 93 pealikut. Neil kursustel olid õppejõududeks eranditult KS ohvitserid.

Eesmärgil, ette valmistada jao- ja rühmapealikuid, samuti allohvitsere, korraldati erikursus, mille lõpetas 45 pealikut, kelledest 19 sooritas sõjaväe katsekomisjoni ees allohvitseri katse. Seda pealikute väljaõppe kohta.

Kuid ka reamalevlase väljaõppele on pöördud eriliselt tähelepanu. Tänavu esines malev Vabariigi aastapäeva paraadil sajaprotsendiliselt suurema arvu kaitseleidlustega kui kunagi varem.

Paraadi eel käis allüksustes kõva rividriil.

Samuti esines malev vabadusristi vendade paraadil.

Maleva pealiku aj. k. t. major J. Lepp VR II/2 ja 3

Pilte Tallinna Maleva aastapäeva tõrvikrongkäigust

Et tõsta lahinguväljaõpet, selleks seati peastaabi poolt käesoleval aastal sisse uudsena lahinguväljaõppe võistlus, millest igast kompaniist võttis osa loosiga valitud üks jagu. Võistlusel jagude, samuti ka jaopealiku tegevus kuulub hindamisele, seepärast on arusaadav see elevus, mis valitseb allüksustes enne loosimist. Võistlus allüksustes on läbi viidud täies ulatuses.

Teine uus ala käesoleval aastal oli patrull-võistlus. Ühed patrull-võistlused korraldati kevadel, milledest osa võtsid kõik üksused, teised korraldati sügisel.

Mõlema võistluse jaoks oli enne vajaline koolitada kohtunikke. Ka öisele taktikalisele väljaõppusele on

pandud tänava erilist rõhku ning praegu käib öine õppus allüksustega.

Peale kaitseliidu õppuste on malev osa võtnud sõjaväe poolt korraldatud taktikalistest õppustest nii talvel kui ka sügisel.

Eriti intensiivselt käis väljaõpe eriüksustes.

On korraldatud sidekursus, Suurtükiväe Rügemendis on talve jooksul käinud intensiivne väljaõpe, eesmärgiga välja koolitada kõik koosseisu kuuluvad kaitseliitlased suurtükiväelasteks.

Olgu tähendatud, et suurtükiväe pealikuil oli talve jooksul nädalas kuni kolm päeva õppus.

HOTELL-RESTORAN
"KULD LÕVI"

TELEFON 426-27
TELEGR.: KULLDLOVI TALLINN

Ka purilennuasjandus teeb edusamme. Purilendureid tuleb juure ja nende poolt sooritatud startide arv ulatub tuhandesse. Lähemal ajal valmib purilennusalgal uus, põhjamail moodsaim, kaheistmeline lennuk.

Laskmine on malevas ikka olnud kõrgel järjel. Möödunud aasta on laskevõistluste poolt olnud eriti elav. Maailmameistervõistlustest 10 osavõtjast-kaitseliitlasest kuulus Tallinna Maleva koosseisu 8 laskurit. Nende kõrged saavutused on enamikule juba teada. Soomes, Mikkelis, võistlevas kaitseliidu meeskonnas olid Tallinna Maleva laskurid, peale ühe, ja võitsid soomlasi.

Üleriiklikel Kaitseliidu meistervõistlusil tuli Tallinna Malev ülekaalukalt esikohale, võites 13 meistrkohast malevale 7 kohta ja saavutades kogusummas 10751 silma, mis järgnevast malevast 668 silma võrra parem. Ka võistles Tallinna Malev Kaitseliidu peres parimaks tunnustatud Sakala ja Järva Malevaga ning võitis neid ülekaalukalt.

Ka oma naabritega põhja poolt Soome lahte võistles Tallinna Malev, kuid selles võistluses kaotas Helsingi Malevale 9 silmaga, sellele vaatamata, et Tallinna meeskond saavutas muutmata sõjaväe-püssist 87,5%.

Aga ka laskealal võeti käesoleval aastal põhjalik muudatus ette ja nüüdsest peale on ka karikavõistlus muudetud puhtlahinguilmeliseks laskmiseks. Uue kooli

alusel on kõik maleva allüksused võistelnud ja osavõtjate protsent on suur.

Kehalise kasvatuse alal on korraldatud võistlusi suusatamises, suusaretki, kuid erilist rõhku on pandud sõjalise iseloomuga võistlusile.

Majandusalal on maleva juhatus püüdnud hankida tulusid ja neist rahuldada allüksuste nõudeid. Peale väikeste rahaliste toetuste allüksustele on maleva püüe luua tegevuse võimalusi.

Neist oleks nimetada suuremaid ehitusi maleva Mustamäe laskerajal. Majandusministri lahkel toetusel on maleval fond, millest sügisel malev jätkab 200-meetrilise tiiru tulejoonel katusealuse ehitamist. Samuti valmib oktoobrikuus laskerajal uus hoone, kus on võimalik vihmase ilmaga toitlustada kaitseliitlasi.

Koosseis. Maleva tegevusse on toodud uued väljaõppe alad, töö on suurenenud, aga ka malev ise on aasta jooksul kasvanud. Nii on malev aasta jooksul suurenenud 437 kaitseliitlase võrra ehk 10%. Surma läbi on lahkunud 21 kaitseliitlast. On loodud uusi üksusi, on tehtud ka ümberkorraldusi. Nii kujundati möödunud aastal Suurtükiväe divisjon ümber Suurtükiväe Rügemendiks, kolme-divisjonilise koosseisuga. Ka teisi ümbernimetusi on ette võetud.

Maleva töö paisumisega on aga kerkinud ka mured. Suurim neist on maleva ruumide kitsaksjäämine.

Kui möödunud aastal on tehtud tööd ja on jõutud paremuse poole, siis tänu sellele, et kõik maleva pere liikmed, nii pealikud kui ka malevlased, on oma töö juures olnud suure armastusega ning püüdlikkusega.

Pealinna kodanike soe poolehoid ja abivalmisolek tõestab kodukaitsetöö hindamist, mis on kõigile maleva perre kuuluvaile moraalseks toeks.

Aastapäeval avaldab malev tänu kõigile, eeskätt sõjaväe juhtidele, kohalikule omavalitsusele, politseile ja kõigile seltskondlikele organisatsioonidele, ajakirjanikele, asutustele, ettevõtetele ja pealinna kodanikele, kes selle aja jooksul soojalt ja abivalmilt on suhtunud malevale. Malev loodab, et see sõbralikkus ja heanaaberlikkus kestab tulevikuski.

ILMUSID MÜÜGILE

FISK

JULGEOLEKU (Saffi-flight) KUMMID.

Need ei libise, pidurduvad lühima maa peal, lühima aja ja otsejoones, sõidavad hääletult asfaltteedel ja rohkem km.

ESINDAJA:

O. U. H. LAGUS & Ko.

Tallinn, Vene 13, telef. 437-18.

San.-kindralmajor A. Lossmann 60-aastane

5. oktoobril s. a. sai Kaitseliidu sanitaar-ülem san.-kindralmajor Artur Lossmann VR I/2 60-aastaseks.

Juubilar sündis Vana-Vändras 5. okt. 1877. a. Kutselise hariduse omandas Peterburis Sõjaväe Arstiteaduse Akadeemias, mille lõpetas 1904. a. Võttis osa Vene-Jaapani sõjast ja maailmasõjast. Astus Eesti sõjaväkke 1919. a. veebruaris. Määrati Tallinna 1. sõjaväe haigla ülemarstiks. Sama aasta märtsis nimetati Sõjaväe Tervishoiuvalitsuse ülemaks, millisel ametikohalt läks erru vanaduse ülemäära kättejõudmisel 16. nov. 1935. a.

Juubilarite teeneid on hinnatud rea kodumaiste ja välismaiste kõrgemate au- ja teenetemärkidega.

Sõjaväe tervishoiu ala korraldamisel nii Vabadussõjas kui ka hiljem rahuaja oludes on san.-kindralmajor A. Lossmannil silmapaistvaid teeneid. Väga hinnatavat kaasabi on juubilar osutanud ka Kaitseliidule, kus ta 1928. a. alates Kaitseliidu sanitaarala üldjuhina kuni tänaseni on tagajärjekalt juhtinud Kl. sanitaarkorralduse ja -võrgu tööd.

Soovime juubilarile ta tähtsa hällipäeva puhul südamest õnne ja parimat edu edaspidises elus ja tegevuses.

Üperiidimürsu plahvatus Viimsis 5. augustil 1937. a.

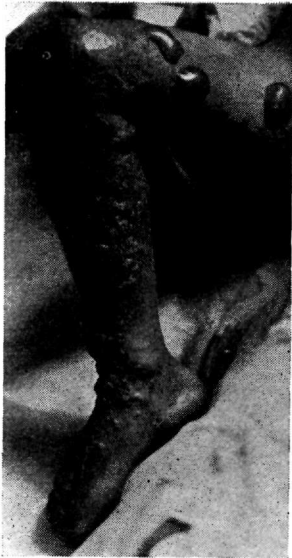
Väga tihti on meil, Eestis, ette tulnud õnnetusi leitud vanade mürskude, käsigranaatide või lõhkekapslite plahvatusel, millede läbi on saanud vigastada või jäänud eluajaks vigaseks nii lapsed kui ka vanemad inimesed. Vanemad inimesed teavad küll, et mürskude, käsigranaatide jne. avamine on väga ohtlik ettevõte, sest asetleidnud õnnetustest on ajalehtedes kirjutatud, kuid igaüks, kes tahab neid avada, on arvamisel, et „ega ta minu käes ikka lõhke“. Seda kuulevad lapsed ning mürskude, käsigranaatide jne. leidmisel nad katsuvad neid avada, sellest vanemaile teatamata.

Põhjus, mispärast püütakse avada leitud mürske, lõhkekapsleid jne., seisab rahvas levinud teadmises, et neis sisalduv lõhkeaine — meliniit, rahvakeeles „miinikollane“, on mõjuv prussakate hävitamise vahend, mida pole saada vabamüügil. Leitud mürsust saadud „miinikollasega“ mitte ainult ei hävitata prussakaid oma kodus, vaid müües seda naabreile tehakse väikest äri. „Miinikollase“ hankimine sel teel on nõudnud suuri ohvreid. Eriti maailmasõja lõpul ja esimesil aastail pärast seda on

saanud surma ja raskeid vigastusi paljud rannaelanikest, kes merelaineist kaldale uhitud miine püüdsid avada või neid koju toimetada, lohistades või rullides neid mööda maad. Tühjendatud miinide kestadest on valmistatud katlaid ja ehitatud tõrvaahje. Veel praegu leidub neid miinikesti paljude rannaelanike juures, mis paneb imestama, et neil on õnnestunud teha ohutuks leitud miine ja neist võtta välja meliniiti.

Ka lõhkekapslite lõhkemisel paljud inimesed on kaotanud mitte ainult üksikuid sõrmi, vaid kogu käe. Vene käsigranaatide nurgataolisist lõhkekapsleist on valmistatud suitsupitse. Selleks urgitseti kapslist lõhkeaine — paukelavhõbe — kas traadiotsaga või mõne muu esemega. Kapsleis olev lõhkeaine — paukelavhõbe — on kuivas olekus nii tundlik, et ta juba vähimal hõõrumisel plahvatab. Ka kauemat aega maa peal seisvais kapsleis olev lõhkeaine võib päikese ja tuule mõjul olla plahvatusvõimeline. Lõhkeaine väljurgitsemisel kapslist viimane plahvatab paratamatult.

Viimsi poolsaarel 5. augustil s. a. leidis aset veel isesugune õnnetu juhtum, mis meil Eestis oli esma-

Pilt nr. 1

kordne. Neli poissi leidis karjamaalt ühest vanast vene ajast pärit ning igasuguse prügiga ja kividega pooleni täidetud prügikastist mürsu, tõi selle välja ja hakkas seda avama. Avades mürsk lõhkes poiste käes ja surmas neist kaks, kuna kaks sai raskesti vigastada. Viimaseist suri haiglas üks juba esimesel öhtul ja teine 10. päeval. Mis selle õnnetuse eriti raskeks tegi, oli see, et poiste käes plahvatas mitte harilik brisantmürsk, vaid maailmasõja-aegne üperiidimürsk. Enne kui sellest saadi teada, ei osanud ka keegi kohalejõudnud isikuist võtta tarvitusele ettevaatuse abinõusid üperiidimürgituse vastu. Tagajärg oli see, et peale poiste sai üperiidimürgituse veel mitu isikut. Neist sai kõige rängemalt kannatada ühe poisi isa, kes toimetas õnnetuskohalt oma haavatud poja Eesti Punase Risti autol haiglasse, hoides poissi kogu aeg oma süles. Puutudes kokku üperiidiga ülepritsitud poisi riietega tungis üperiit ka läbi ta riiete ja avaldas koledat mõju nahale, tekitades kätel, kõhul, rinnal ja reitel suuri villo (vaata pilt 1). Poisil oli mürsukillust purustatud vasak jalg ja üperiit sattus killu kaudu otse verre.

Üperiidivillid poisi ihul on näha pildil 2. Ka isa ja poisi näol ning silmades olid rasked üperiidimürgituse tundemärgid.

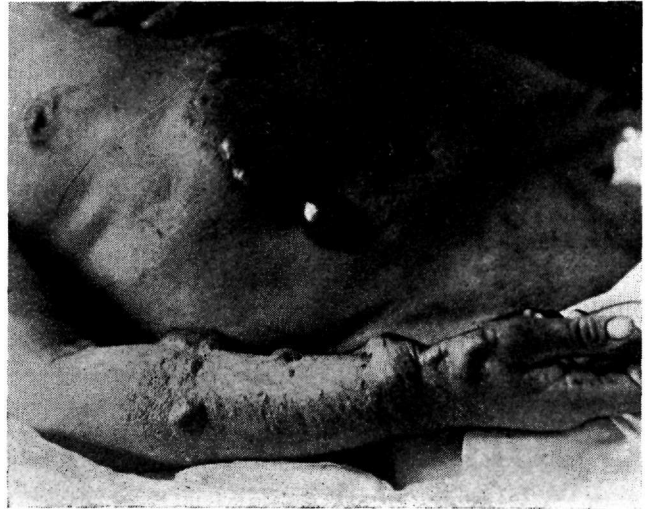
Neist raskesti üperiidimürgitust olemine omandanud kogemusi, mis meil seni puudusid. Ka varemalt on ette tulnud üperiidimürgitusi, mis on olnud kergemad võrreldes viimasega.

Nagu selgus, üperiit suudab mürgitada mitte ainult otsesel sattumisel nahale, vaid ka riiete kaudu ülekantuna teisele isikule. Sõja puhul satume selle

koleda ainega kokku mitte ainult rindel, vaid ka tagalas. Seepärast peame juba rahuajal asuma g-kindlate varjendite ehitamisele, eriti linnades. Nagu siin toodud ülesvõtteist võib järeldada, g-torbikud ei kaitse täieliselt üperiidi eest, sest ta mõjub ka nahale.

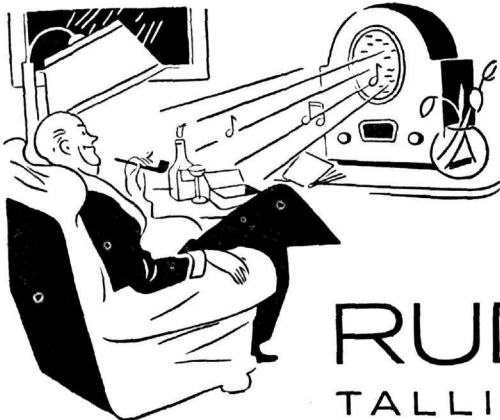
Kaitseliit on meil üleriiklik organisatsioon; nii linnades kui ka maal on Kaitseliidu üksused. Kaitseliit oma üksustega võtab elavalt osa rahva kultuurilisest elust ja teostab ka selgitustööd rahva seas mitmesuguseis elulises küsimusis. Tehku ka kaitseliitlased rahva seas selgitustööd vanade, leitavate, mürskude, käsigranaatide ja lõhkekapslite ohtlikkuses, eriti selgitades seda ohtu oma lastele ja noorkotkaille. G-varjendite ehitamiseks linnades kaitseliitlased käigu esirinnas, sest paljud kaitseliitlased on ise majaomanikud. Iga raske õnnetus pidurdab meie elukäiku ja avab alles siis meie silmad ohtudele, millest me seni oleme möödunud muretult, või mis me oleme koguni jätanud tähele panemata.

Pilt nr. 2

Viimsis asetleidnud õnnetus, mis nõudis nelja lapse elu, olgu meile õpetuseks ja hoiatuseks. Kui ta peaks selleks osutama, siis võib meile olla lohutuseks, et nende nelja lapse surma läbi on tulevikus paljude laste ja vanemate inimeste elu kaitstud.

D. Buxhoevden.

IGAT TÜÜPI

RAADIOAPARAATIDE
PARANDUSI

SOORITAB

RUD. KENN dipl. radiomeister
TALLINN, KULLASEPA 4, tel. 468-52

Rahvaülikoolid

ja

Kaitseliit

Eesti suuremate ja juhtivamate vabahariduslike keskorganisatsioonide ja kutsekodade ühisel ettevõttel toimuvad käesoleva oktoobrikuu kestes Üleriiklikud Rahvaülikoolide Päevad. Päevi korraldava komitee tööst võtab oma esindaja kaudu osa ka Kaitseliit.

Tuleb tunnistada, et rahvaülikoolide olemasolu mõtet, nende ülesandeid ja tegevust kodanike laiaades hulkades tuntakse alles võrdlemisi pinnaliselt. Paremalt juhtumil samastatakse rahvaülikooli harilike loengute ja kursustega, halvemal korral aga mõeldakse selle all isegi raamatukauplust. (Sanimeline kirjastus ja raamatuari!) Ühed peavad rahvaülikooli üldhariduslikuks, teised täiendus-, kolmandad kutsekooliks. Selgepiiriline kujutus rahvaülikoolist selle sõna täies ulatuses alles puudub.

Korraldatavate Üleriiklike Rahvaülikoolide Päevade eesmärgiks ongi rahvaülikoolide mõtte selgitamine ja propageerimine.

Pealiskaudsel vaatlusel võib näida, nagu oleks siin tegemist Kaitseliidule kaunis kauge küsimusega. Käesolev lühike kirjutus tahab näidata, et rahvaülikooli näol on meil siiski tegemist aatekaaslasega, kellega omatakse mitmeid kokkupuutepunkte nii ühiste eesmärkide kui ka töö ja tegevuse vastastikuse täiendamise ja toetamise suhetes.

Enne aga kui asuda tõmbama paralleele ja ühendavaid jooni — paar sõna rahvaülikooli olemuse üldiseks tutvustamiseks.

Rahvaülikoolide seaduse eelnõu järgi on rahvaülikoolide ülesandeks anda koolieast väljajõudnud noortele ja täisealistele teadmisi ja oskusi tegelikult eluks,

Kunda Rahvaülikooli hoone

Rahvaülikooli mõtte algataja daanlane N. F. S. Grundtvig

seltskondlikuks ja noorsootegevuseks, äratust ja juhatust iseseisvaks enesearendamiseks ja kasvatada neid teadlikeks kodanikeks ja oma rahva täisväärtuslikeks liikmeiks.

Toodud sõnastuses väärib ühelt poolt väljatõstmist eesmärk, anda teadmisi ja oskusi tegelikult eluks, seltskondlikuks ja noorsootegevuseks, kuid teiselt poolt püüd äratada inimesi iseseisvale vaimsele endakujundamisele ning kasvatada oma isamaad ja rahvast armastavaid kodanikke. Pearõhk asetseb just püüdel äratada, kasvatada ja juhtida eriti noori omandatud vaimustust ja oskust rakendada tegelikult ellu oma isikliku kutsetöö, seltskonna ja noorsootegevuse aladel. Seepärast on rahvaülikool oma töö sisulise külje poolest enam küll äratuskui õppeasutus. Ei lähtu rahvaülikool üksikust õppeainest ega kutseoskusest, vaid lähtub õpilasest kui oma rahva liikmest ja riigikodanikust. Selles peitub tema tegevuse lähtekoha oluline erinevus. Rahvaülikool tahab olla kujunevale eestlasele abiks ja toeks tema isiksuse väljaarendamisel ning samas teda seada sidemesse kõigi nende aadete ja tõekspidamisega, mis on meie rahvast kannud minevikus ja kannavad ka olevikus, aga anda ühtlasi tahet ning oskust elada ja töötada oma riigi ja rahva kasuks ka tulevikus. Ses mõttes on rahvaülikool meie rahva kasvatusasutus.

Oma laadilt on rahvaülikoolid Eestis kujunenud kahesuguseks. Esiteks sellaseiks, kuhu õpilased kogunevad õppetööle oma kutsetööst vabal ajal, ja tei-

Rahvaülikooli õppetundides valmistatud naisõpilaste käsitöid

seks sellaseiks, kus õpilased elavad rahvaülikoolis (internaadis) kogu õpetegevuseks ettenähtud aja kestes. Esimene tüüp on meil tuntud linnarahvaülikoolide, teine maarahvaülikoolide nimetuse all. Kuna esimese tüüpi juures olenevalt töökorraldusest töö raskuspunkt asub teadmiste ja oskuste levitamisel, on just teine tüüp (maarahvaülikool) oma ühiselulise korraldusega see, kes on võimeline täitma neid kasvatuslikke eesmärke, millest oli juttu eespool.

Õppeainestik rahvaülikoolis on harilikult jagatav kolme ainerühma: 1) humanitaarsed, kus esikohal on emakeel, ajalugu, kirjandus, tervishoid jne., 2) ühiskondlikud ained, nagu kodanikuõpetus, rahvamajandus, seltskonnategevus, ühistegevus, raamatukogundus jne., 3) praktilised ained, nagu põllumajandus, aiandus, majapidamine, käsitöö, ehitusõpetus, talu- raamatupidamine, sport, laulukooride ja orkestri tegevus, rahvatants jne.

Vastavalt õpilaste huvide ja tarvete mitmekesisusele pakub mitmekesist pilti, nagu näha, ka õppeainestik. Loomulikult ei esine loeteldud õppeained igas rahvaülikoolis ja igal aastal, vaid õppeainete valikut ja ainet käsitlemist tuleb korraldada vastavalt rahvaülikooli erilmele (põllumajanduslik, kehakasvatustlik, ühistegevuslik, noorsootegevuslik jne. erilme) ning kohandada igal aastal enne õppetööd uute vajaduste kohaselt.

Peale selle üldkursuse on võimalik õppetöö vahetult korraldada ka erikursusi kevadel, suvel ja sügisel erieesmärkide taotlemiseks, nagu seda võiksid olla erikursused õpiringi juhtide, ühistegelaste, käsitööjuhtide, võimlemisjuhtide, rahvatantsujuhtide ettevalmistamiseks või kodukaunistuse, rahvariite valmistamise, turismi jne. alade viljelemiseks.

Kes on rahvaülikoolide õpilased? Rahvaülikool on esmajoones noorpõlve kool, määratud peamiselt neile noortele, kes pärast algkoolist lahkumist astuvad otse tegelikku ellu. Seaduse eelnõu järgi peavad rahvaülikooli astujad olema vähimalt seitseteist aastat vanad. Enamiku vanus kõigub tegelikult 18—25 eluaasta piirides. Ei vaja vist nimetamist, et rahvaülikooli tullakse õppima oma vabal soovil ja tahtel,

mispärast on mõistetav see huvi ja hool, millega rahvaülikoolide õpilased oma töös välja paistavad.

Ülaltoodud kõige üldisemad jooned rahvaülikooli ülesandeist ja tegevusest ei suuda kaugeltki anda kõikehõlmavat pilti rahvaülikooli välisest küljest, veel vähem aga tungida rahvaülikoolide sügavamasse olemusse ja aatesse. Jatkub toodustki, kui sellele lisada, et Skandinaavias ja Soomes on rahvaülikool saanud rahva poolt armastatud ja hinnatud asutuseks, kuhu saadetakse noori meeleldi, kuhu ka noored ise lähevad meeleldi ning kust nad tulevad tagasi vaimustatud ja innustatud inimestena, kes on leidnud oma elu ja töö mõtte või keda on vähimalt juhutatud teele, kust kaudu seda võib leida. Daanis õppis 1935/36. a. rahvaülikoolides 6000 õpilast, Soomes käib rahvaülikoolist läbi ligemale pool kogu maanoorsoost. (Muide töötab Soomes 54 rahvaülikooli maal ja 41 linnades.) Kõik see tõendab, et rahvaülikool on proovitud ja elujõuline kasvatusasutus, kellele Põhjamaade rahvad oma kõrge rahva- haridusliku taseme eest võlgnevad tänu esmajoones.

Eelpool oli rahvaülikooli nimetatud Kaitseliidu aatekaaslasteks. Kaitseliidu kõrgeks eesmärgiks on meie riigi ja rahva kaitsmine. On vist küll üldine ja ühine seisukoht, et mõjuvat riigikaitset ei teostata laagedate kätega, vaid tõhusate relvadega. Relva mõiste hulka laiemas mõttes tuleb arvata kõik need vahendid, mille varal teostatakse kallaletungi ja kaitset. Teame, et nende vahendite arv on viimastel aegadel kiiresti

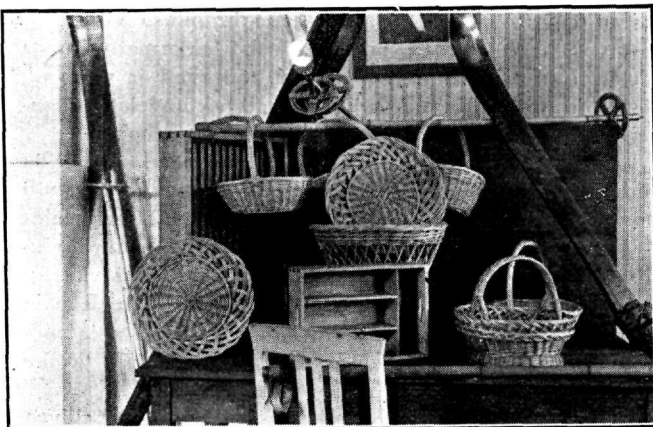

Virumaa Rahvaülikooli kudumistube

kasvanud ja oma iseloomuski suuresti muutunud. Uhe uudusena näeme, kuidas sõja olukorras ennenägematult suurt tähelepanu pöördakse kogu rahva võitlusvõime halvamisele ja võitlusemoraali hävitamisele. Propagandaks kulutatavaid hiiglasummasid peetakse väga tasuvaiks. Hoolimata sõjatehnika edust omab seepärast järjesti suuremat tähtsust vaimne vastupanujõud — võitlusemoraal.

Selle võitlusemoraali kandealuseks on riigi- ja rahvustunne — oma isamaa, oma töö ja oma kodu armastus. Selle võitlusemoraali aluseks on aga ühtlasi ka teadmine oma rahva kultuurilisest tugevusest, õigusest elada kultuurirahvana iseseisvat elu, samuti ka teadmine lugupidamisest ja respektist, mis oma rahvale kui kõrge kultuurilise tasemega rahvale osaks saab teiste rahvaste poolt.

Ses mõttes on ka iga vaimse elu saavutus uueks ehituskiviks meie riikliku iseolemise kaitsevöös. Sellast vaimset kaitsetööd tegevate aktiivsete haridustegelaste kümnetesse tuhandetesse küündiv pere moodustab seega nagu mingi vaimse kaitseliidu, kes ulatab otseselt kaitseliitlasile ja kodukaitsjale käe sõbralikuks koostöök.

Korvitöid

Rahvaülikool on selles vaimses võitlusrindes haridustegelasele sama mis sõjakool sõjamehele.

Peale sellase ideelise ühtluse on aga rahvaülikoolidel ja Kaitseliidul ka praktilisemaid koostöö võimalusi.

Teame kõik, et meie seltskondlikud organisatsioonid kannatavad tegelaste puudust. Üksikule aktiivtegelasele laotakse turjale pahatihti mitmekordne kohustuste koorem. Proportsioon meie organisatsioonide arvu ja kandevõimeliste tegelaste vahel ei ole kaugeltki normaalne.

Ka Kaitseliitu kandvateks jõududeks on enamasti need, kes löövad kaasa mitmesugustel teistel seltskond-

Harjumaalike Rahvaülikooli orkester

liku ja haridustöö rinnetel. Paljukülgsed kohustused aga muudavad kogu seltskondliku tegevuse oma iseloomult pinnapealseks ja hootuks. Seepärast on sagedasti rõhutatud noorema tegelaskonna ja värske juhtide järelikasvu eest hoolitsemise vajadust.

On selge, et oludes, kus kogu meie maa- ja linnanoorus on oma pärast-kooliaegses kujunemises võrdlemisi üksi, puudub algkooli lõpetanud noortel julgus ja eneseusaldus asuda seltskondliku isetegevuse aktiivsete korraldajate ridadesse. Algkooli lõpetanud noor vajab julgustavat toetust ja abi nii oma isiksuse, võimete ja maailmavaate kujundamises kui ka seltskondliku ja haridustöö metoodiliste oskuste ja harjumuste omandamises. Noore tegelaskonna juurekasvu mõttes on ka Kaitseliidu huvides hoolitseda, et rahvaülikoolide mõte saaks üldiselt tuttavaks, et loodaks noortele õppimisvõimalusi rahvaülikoolides (mõnekümne kroonised aastastipendiumid!) ja et rahvaülikoolides õpiks noori võimalikult suurel arvul.

Teisest küljest aga on võimalik rahvaülikoolide õppeainete valikutki korraldada vastavalt Kaitseliidu tegevuse tarvetele. Mitte üksi sellekohased erikursused Kaitseliidu kohalikele nooremale juhtidele, vaid rahvaülikooli õppekavas leiduvad ained (laskesport, sõjaline kasvatus, kehaline kasvatus jne.) võivad otsesel viisil teenida Kaitseliidu tegevuse eesmärke.

Kokku võttes näeme, et rahvaülikoolidel on meie hariduse ja rahvakasvatuse süsteemis täita tähtis ja vastutusrikas ülesanne, näeme, kuidas rahvaülikoolide ja Kaitseliidu tööd tähistavad samad lõppeesmärgid, ja lõpuks, et ka tegelikus töös omatakse mitmeid koostöö võimalusi.

Seepärast on põhjust avaldada kindlat veendumust, et ka Kaitseliidu arvukas pere ei jäta oma sooja suhtumist ja poolehoidu rahvaülikoolide mõttele ja tegevusele avaldamata.

K. Kadak.

Linoleum • Vahariie • Vihmakuued • Seljakotid • Kalossid

S. KULL, Tallinn, Vana Posti 8.

Lõikus- ja hõimupühaks

„Kõik hea andmine ja täisand tuleb ülevalt...“ Jak. 1, 17.

Taas on aeg jälle jõudnud sügisse. Kuldkollaste lehtede langemine puudelt kõleda tuule puhangul jutustab elava looduse ettevalmistusest surma- ja talve-rahule. Aeg ei tunne seisakut ja loodus ning inim-põlved lähevad ikka ja jälle oma elamise ja suremise rada.

Kevadine külv ja suvine kasv on annud lõikuse. Tühjad ja lagedad on põllumaad, aga viljasalved täis uudseleiba, meie igapäevast leiba.

Eesti visaloomuline ja teotahteline põllumees näeb oma külvitöö vilja. Ei saa just ütelda, et see oleks õnnestunud sajabrotsendilisel, aga ka nurisemiseks pole põhjust. Emake maa ja lahke sinitaevas on annud viljale oma osa — kasvu, päikesepaistet, soojust ja kosutavat vihma. Põllumees on annud maale oma parimad soovid ja palved, oma hinge, südame ja töö. Ja nüüd ta peab lõikuspüha.

See on kõigepealt tänu ja tänulikkuse sisendaja inimesele, kes oma hinges ja kätetöös näeb ja tunneb suure looduse ja elumeistri aedniku kätt.

Me imetleme elus paljusid asju ja nähtusi, kuid suurim kõigist imedest on küll see, kuidas Looja maailmaruumis ja ajas kõik elab nii korrapäraselt, liigub, sigib, õitseb, kannab vilja ja läheb siis jälle oma hääbumise rada...

Igal inimnäol on oma hing, igal lillel oma ilu ja linnul oma laul. Aga suure taeva all igapäevases elu arenemise ja kasvamise protsessis täiendavad nad üks-teist, on orgaanilises ja harmoonilises koostöös ja teenivad aega, inimpõlvi ja viimselt oma Loojat, kelle sisse, poole ja läbi on kõik asjad.

Elu ja loodus, külv ja lõikus, kevad ja sügis, elu ja surm — kõik need on mõõtmatu igavikuaja vastand-poolsed tegurid, mis ometi ühtuvad suure Jumala üht-lases ja kadumatus ning lõppematus eluajas.

Me vaid seisatame hetkeks ja vaatleme ning an-name aru oma majapidamisest. Ja me tunneme oma tugevaimagi käterammu ja tugeva selgroo ja rinna juu-res, kuidas oleme nõrgad ja väetid selle ees, kes sünnitab mere kohina, metsa mühina ja valvab aega. Me seisatame, kummardame ja palvetame kõige hea

andja ees ja tunneme oma elus ja südames, kuidas saa-me osa suure lõikuse isanda rikkalikest viljadest.

Lõikuspüha aeg on meil saanud ka hõimupüha ajaks. Me mõtleme kaugele Ungarile ta laia pustaga, lähedasele Soomele ta kaljuse rannaga ja oma mereäär-sele viljakandvale maale. Tunneme ja teame, kui palju ühist verd, südant, usku, kultuuri ja saatust meid ühendab. Mõistame ka, kuipalju tuleb hõimlaste kes-kele ja ümber teha pidevat hõimukülvitööd, et sellest vilja saaks tunda kõik soomesugu rahvad.

Juba kauges, kauges minevikus üteldi see sõna: et nad kõik üks oleksid... Aga kui vähe seda ollakse. Suur inimeste ja südamete tundja, jumalapoeg, otsis ühenduse, lepituse ja armastuse teid inimeste, selts-konna, rahvaste ja sugude vahel. Aga mida ta pidi kogema? Isekus, ebäühtlus ja leppimatus on perekon-nas, rahva keskel, rahvaste ja ka üksikisiku juures. Palju, palju tuleb teha üksikute ja hulkade juures hea vaimu külvitööd, et lõigata tõelise hõimluse vilja.

Aeg kaob kiiresti ja elu läheb lakkamatu hooga edasi. Inimesed sünnivad, elavad, töötavad ja surevad, külvi- ja lõikuspäevad kestavad aastakümneist tuhan-deisse ja ikka edasi. Aeg annab ja aeg võtab.

Suur külvaja käis maa peal, külvas head seemet ja pildus sädemeid. Niisuguseid, milledest kasvaks vili igavese elu varaaitade tarvis ja põleks tuli, mis eales ei kustuks. Ta pidi ise selle eest andma suure elu-ohvri, et teised võiksid olla kindlad hea külvi väärtu-ses, venna- ja hõimlusvaimu ja inimeste ning Jumala leidmise tähenduses. Pidagem siis aega kalliks ja mõ-telgem sellele, et ajas elada ei tähenda ajalt kõike võtta, vaid ka ajale ja elule enesest anda.

Uhe Jumala näo järgi oleme kõik loodud, ühest maamullast taeva all võrsunud. Külvakem siis Suure Külvaja nimel kõike head, millest tahate lõigata ma-terjaalset või vaimset vilja.

Ühendagu 1937. aasta lõikus- ja hõimupühal meid teadmine Jumala ees, et:

„Su tõde paistab kuldses helgis ning valgustab mu eluteed ja minu vaiksese elutelgis on teha palju kaunist tööd. Mu töö, see jäägu minule, kuid selle vili Sinule.“

U. S.

Ratsasport

KAITSELIIDUS

Ratsaüksuse lahingväärtuse aluseid on üksikute ratsanike ratsasõidu oskus ja ratsastatud hobune. Sest ainult hea ratsasõitja hästi ratsastatud hobusel on võimaline täitma kõiki ratsateenistuses temale pandavaid ülesandeid. Ratsaniku nimetatud lahingväärtusi aitaavad tunduvalt tõsta ratsasport resp. maastikusõit ja eriti ratsavõistlused.

Ratsavõistlused kasvatavad huvi ratsaasjanduse vastu. Juba varakult enne võistlusi on näha liikumist ja askeldamist ratsameeste peres: määratakse hobune valitud võistlusalale. Algab hobuse treening, tema vastav söötmine ja hooldamine. Suureks abiks kaitseliidu ratsanikele kujuneb KL veterinaarpealike organisatsioon, mis on äsja loodud üle maa. Veterinaar-pealik, kohalik loomaarst, on abiks ratsanikule hobuse valikul, tema võimete hindamisel ja heatahtlikuks nõuandjaks algul hobuse treeningu käigul, hiljem võistlusel. Loomaarstide veterinaar-pealike organisatsioon praegusel kujul on küll noor, kuid igal pool on tunda veterinaar-pealiku ja hobuseomaniku-ratsamehe üksteisele lähenemist ja käsikäes töötamist kaitseliidu teenistuses.

Peale võistleja enda võistlus haarab ka lähemaid naabreid, kes omakorda hiljem hakkavad harjutama ja ka saavutavad teatud tulemusi. Ratsavõistluste eesmärk ei ole mitte kunagi olnud üksikute kõrgeklassiliste ratsanike saavutiste tagaajamine, vaid see eesmärk on palju tõsisem ja sügavam, nimelt ratsameeste massi ergutamise ja ühes sellega ka ratsameeste pere võimete üldtasapinna tõstmine.

Peale huvi ratsaasjanduse vastu ratsavõistlused arendavad suurel määral ratsasõidu oskust. Kõikidest malevate ratsasportlastest on saanud head ratsanikud. Kaitseliidus on palju ratsasportlasi, kes sõjaväes sundaega on teeninud muudes väeliikides ja esimest korda istusid hobuse selga alles kaitseliidu ratsaüksuse koosseisus — need mehed on praegu eeskujulikud sõitjad.

Ratsasportlastel on ka hästi ratsastatud hobused. Valmistudes ette ratsavõistlusiks ja treenides hobust nad on omandanud oskusi ja teadmisi hobuse ratsastamiseks. Nende hobused on painduvad, reageerivad ratsaniku igale tahtele ja treening on teinud nad vastupidavateks.

Ratsavõistlused ergutavad ka hobuseomanikke heade hobuste kasvatamisele ja muretsemisele. Seda on kaitseliidus tunduvalt märgata.

Ratsavõistlused, resp. ratsasport kasvatab hobust armastama ja tema eest hoolitsema, mis on iga ratsaniku tähtsaim omadus.

Ratsavõistlused ergutavad heade ja korralikude ratsarakmete muretsemisele. On märgata, et malevates, kus pidevalt peetud ratsavõistlusi, kõikidel ratsasportlastel on korras ja hästi hooldatud ratsarakmed, paljudel koguni isiklikud uued võistlusadulad ja muud ratsarakmed.

Kaitseliidu ratsaüksuste väljaõppe töös ratsavõistluste korraldamine on viimaste aastate jooksul omandanud kaaluva koha. Peab siiski mainima, et ühed üksused sellel alal on teistest kaugemale ette jõudnud, mille tagajärjel ka võistluste tulemused, viimasega seoses ka ratsanike lahingväärtus, on tunduvalt erinev. Viimaste aastate vältel kaitseliidus korraldatud ratsavõistlused on olnud n.-ö. sisemised ratsavõistlused. Peamiselt on korraldatud võistlusi ühes üksuses, kus üksuse liikmed võistlevad omavahel; nõndasamuti on korraldatud võistlusi ka naaberüksuste vahel. Kuid laiaulatuslikumaid võistlusi, mis haaraksid kogu maleva ratsameeste pere, on korraldatud vähe.

Käesoleval aastal septembrikuus paljude aastate järele korraldati jälle suuremad ratsavõistlused, mis

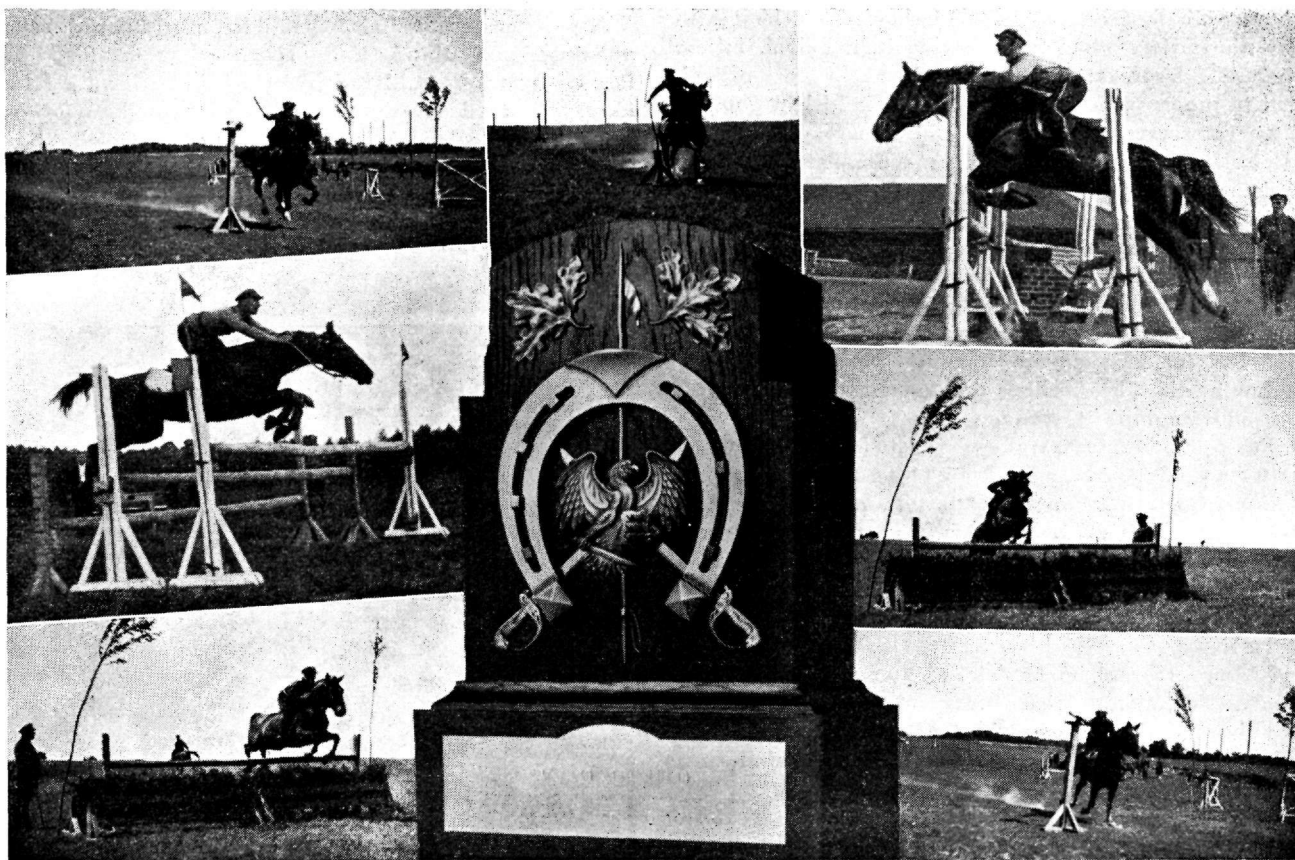
Juba 4 inimpõlve kestel on osutunud ülelmatuks
SINGER ÖMBLUSMASIN
 SINGER-MASINATE poeemustega tutvugu
 igakuks lähemas Singer-kaupluses.
 Soodsad maksutingimused

Ömblige elektriga

haarasid kolme maleva ratsameeste peret: Harju, Järva ja Sakala. Nimetatud ratsavõistlused korraldati Türi lähedal Säreveere mõisa väljakul 19. septembril s. a. Harju, Järva ja Sakala malevate vahelised ratsavõistlused võistlusmääruste kohaselt on traditsioonilised ja neid peetakse iga aasta asjaosaliste malevate vahel kokkulepitud ajal septembri- ja oktoobrikuu jooksul asukohaga järgemööda Järva, Sakala ja Harju malevate territoriaalpiires. Võistlusist osavõtt on lubatud malevate ratsaüksuste nimekirjades seisvatele kaitseliitlastele, kuna tegelikus sõjaväeteenistuses olevatel sõjaväelastel-kaitseliitlastel osavõtt pole lubatud. Samuti on keelatud osa võtta võistlustest ratsakaitseliitlastel — elukutselistel hipodroomisõitjatel. Ka hobuste kasutamine võistlusil on piiratud. Nimelt võivad võistlejad võistelda ainult oma isiklikel või lähimate sugulaste nimel olevatel hobustel. On antud ka võimalus igal võistluslal ühel võistlejal võistelda ka teiste ratsakaitseliitlaste hobusel. Nagu näha, on ülaltoodud tingimused õieti määratud, sest nende kohaselt võistlevad tavalised ratsaüksuse kaitseliitlased oma tavalistel tööhobustel. Need tingimused ühtlustavad võistlejate koosseisu ja viivad selle koosseisu lähemale ratsaüksuste üldkoosseisule.

Võistlusalad neil võistlusil olid järgmised: takistussõit, takistussõit hüppe puhtusele, galopivõidusõit, herdelvõidusõit, terarelva käsitamine ratsa ja

meeskondadevaheline teatesõit. Takistussõidu teeraja pikkus oli 350 m. Takistuste arv — 9. Kõrgus 80—100 sm. Laius kuni 150 sm. Osavõtjaid igast malevast — 5 võistlejat. Takistussõidus hüppe puhtusele oli võistlusmaa pikkus 350 m. Takistusi — 9. Tempo 300 m minutis. Takistuste kõrgus kuni 1 m, laius kuni 150 sm. Takistused samad mis takistussõidul, s. o. järjekorras: herdel-latt, haovirn, kaksiklatt, telliskivimüür, tõusev kolmik-latt, kottide virn, aed, herdel ees, hari-kolmik herdelitest (latt keskel) ja kraav, herdel ees. Galopivõidusõidu võistlusmaa pikkus — 1200 m. Herdelvõidusõidu võistlusmaa pikkus — 100 m, herdeleid ületada 6. Terarelva käsitamise maa pikkus oli 210 m. Märke — 10: vits paremale, vits vasakule, torge paremale, torge vasakule, vits paremale, vits vasakule, torge paremale, torge vasakule, vits paremale, torge maha. Peab märkima, et võistlustee oli sirge, mis tunduvalt hõlbustas juhtimist ja sellega lubas ratsaniku tähelepanu suunata täies ulatuses terarelvale. Terarelva käsitemises võistles igast malevast kolm võistlejat. Kombineeritud teatesõit oli malevate meeskondade vaheline, kusjuures igast malevast oli kolm osavõtjat: ratsanik, jalgrattur ja jalamees. Võistluse käik oli järgmine: jalgrattur sõidab jalgrattal 300 m, jalamees jookseb 200 m, ratsamees ratsutab 500 m. Võitjaks loetakse maleva meeskond, kel on kiireim aeg.

Pilte Kaitseliidu ratsavõistlustelt. Keskel Kaitseliidu ülema kindral J. O r a s m a a rändauhind

Särevere võistlusest võttis osa iga malev kümnehelise võistlejaskonnaga. Meeskonnad saabusid kohale juba varem. Eelmisel päeval võistlusplatsil peeti veel viimaseid harjutusi, tutvuti veel üksikasjaliselt võistlusplatsiga ja võistluse tingimustega. Pühapäeval ilusa ilma tõttu, vaatamata kaugusele Türi linnast, oli tulnud võistlusi jälgima hulk kohalikke elanikke ja oli inimesi isegi kaugemalt sõitnud kohale. Võistlejad meeskonnad rivistusid platsile kell ½2 päeval. Neid tervitas kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa ja soovis head võistluse kordaminekut. Võistlused algasid täpselt kell 2 päeval takistussõiduga, milline võistlusala kujunes eriti pinevaks. Takistussõidu kõik takistused ületas tervelt viis ratsanikku null trahvipunktiga. Järgnes närvekõditav „ümberhüppamine“, mille jooksul iga hüppe järele tõsteti takistusi 10 sm võrra. Kolm võistlejat välja kukkunud, jäi järele kaks võistlejat: Sakala malevast pealik Müür, hobusel Mats, ja Järva malevast pealik Klemm, kelle hobuse nimi oli ka Mats. Viimasel hüppel oli kolme takistuse kõrgus 1 m 30 sm, millised takistused puhtalt ületas pealik Müür, kuna pealik Klemm tegi vea. Takistussõit lõpphinnangul kujunes järgmiselt: I koht — plk. Müür, Sakalast; II — plk. Klemm, Järvast; III — plk. Pent, Sakalast; IV — plk. Vaasmann, Sakalast ja V — plk. Kaldoja, Harjust.

Võistluse tulemuste hindamine sündis punktisüsteemiga. Sealjuures raskemad võistlusalad, nagu takistussõidud, maleva paremuse hindamisel andsid rohkem võidupunkte kui teised, kergemad võistlusalad. Tähelepanuväärt malevate paremuse hindamisel oli paremuse hindamise süsteem, kus kõik võistlusest osavõtjad andsid malevale teatava arvu võidupunkte. Näiteks, takistussõidus I koht — 45 p., II — 42 p., III — 39 p. jne., kuna viimne, XV, koht andis — 3 p. See maleva paremuse arvestamise viis on otstarbekohane ja ta annab õige hinnangu (mitte juhusliku) maleva meeskonna üldtasemest. Võistlustulemuste hindamisel said isiklikud auhinnad viis esimest kohta. Takistussõidu võitis Sakala Malev 171 punktiga, Järva — 93 p. ja Harju — 93 p.

Takistussõidus hüppe puhtusele tulid kohtadele: I — plk. Klemm, Järvast; II — plk. Kaldoja, Harjust; III — plk. Müür, Sakalast; IV — plk. Palmberg, Järvast; V — plk. Kärmas, Sakalast. Takistussõidu hüppe puhtusele võitis Sakala Malev 150 p., Järva — 129 p. ja Harju — 78 p.

Herdelsõidus tulid kohtadele: I — plk. Puskar, Sakalast, ajaga 1.25,5; II — plk. Krabi, Järvast; III — mlvl. Rennit, Sakalast; IV — plk. Pääsuke, Järvast; V — plk. Klemm, Järvast. Herdelsõidu võitis Sakala Malev 106 p., Järva — 82 p., Harju — 40 p.

Galopisõidus tulid kohtadele: I — plk. Puskar, Sakalast, ajaga 1.40,1; II — plk. Krabi, Järvast; III —

Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa koos võistlusküalistega ratsavõistlusi jälgimas

plk. Klemm, Järvast; IV — mlvl. Truska, Järvast; V — plk. Vaasmann, Sakalast. Galopisõidu võitis Järva Malev 97 p., Sakala 85 p. ja Harju 52 p.

Terarelva käsitamisel ratsa tulid kohtadele: I — plk. Müür, Sakalast; II — plk. Palmberg, Järvast; III — plk. Rei, Harjust; IV — plk. Kärmas, Sakalast; V — plk. Kullamaa, Sakalast. Võistlusala võitis Sakala Malev 76 p., Harju — 46 p., Järva — 28 p.

Teatesõidus tuli esimesele kohale Järva Malev — 15 p., II — Sakala, III — Harju.

Malevate paremuse hindamisel tuli I kohale üldsummas 598 p. Sakala; II — Järva, 444 p. ja III — Harju, 314 p.

Kohe võistluste lõpetamisele järgnes auhindade väljajagamine. Auhinnad andis võitjaile isiklikult kätte kindral J. Orasmaa. Võistlusmääruste kohaselt isiklikud auhinnad võistlejaile igal võistlusalal esimesele viiele kohale tulijale muretseb võistlust korraldava malev. Seekord muretsetes auhinnad Järva Malev. Rändauhinnad pandi välja: galopivõidusõidule — Harju Malev, herdelivõidusõidule — Järva Malev ja takistussõidule — Sakala Malev. Parimale malevale annetas rändauhinna kaitseliidu ülem.

Seltskond ja asutused suhtusid võistlusesse suurima osavõtuga ja poolehoiuga. Tänu peab mainima asutusi, kes annetasid isiklikke auhindu võistlejaile. Takistussõidus viis isiklikku auhinna annetas Tapa linnavalitsus; takistussõidus hüppe puhtusele — Krediidipanga Türi osakond; galopisõidus — Järvamaa Ühispank; herdelisõidus — Türi linnavalitsus; terarelva käsitsemises ratsa — Türi Ühispank ja Tarvitajate Ühisus.

Käesoleval aastal algatatud kolme maleva vahelised ratsavõistlused tõid uut hoogu nende malevate ratsameeste perre. Jääb soovida, et see algatus ka teises kohas järeleaimamist leiaks, mis valmistaks ette kaitseliidu ratsamehi suuremaulatuslikele ratsavõistlusile, s. o. üleriiklikele kaitseliidu ratsavõistlusile.

J. L.

Üks jahimees

LAKS METSA

Mõtteid jahispordist Eestis ning mõnd tuvide ja hirvelaskevõistlustest maailmameistrivõistlustel

Pärast kevadist mõtuse- ja tedrejahti ning suvist jahivaheaega ootavad jahimehed pikisilmi sügisest noorelinnujahti, mis on kütile üks huvitavamaist ning köitvamaist, kui välja arvata mõtusejaht. Sügise tulekuga avaneb jahimehel jälle võimalus püss ja kott seljas metsa tõtata, vabasse loodusesse, et seal muretult värskes ja karges õhus päev mööda saata. Tõsisele jahimehele pole tähtis niivõrd saak kui just looduses viibimine. Aga üks ole muidugi teada meel rõõmsam, kui tuled õhtul tagasi koju mõni lind või jänes kotis. Ka kodustel on hea meel ja pereema hakkab vaid linnult sulgi noppima või jänesele nahka koorima. Ja sellane lõuna on tuhat korda maitsvam kui see, kui oleks lõunalauale toodud turult lind või loom. Aga iseküsimus on siin, kui palju on üks lastud lind või jänes läinud maksma. Kui kütt läheb kord metsa, siis peab ta arvestama vähemalt 10—20-kroonise kuluga. Kas tasub end siis jaht? Mitte kunagi. Ja selle peale ei lähegi kütt välja. Ta läheb metsa seepärast, et armastab loodust. Inimese hing on loodusega kokku kasvanud, nad on lahutamatud sõbrad, nad on kui Siiami-kaksikud, kes kunagi ei saa üksteisest lahkuda. Niisugune on tõsine loodustarmastaja jahimees. Me ei kõnele ju salakütist kes loodusevaenlasena hiilib metsa, seal iga ettejuhtuva linnu või looma maha tapab ja siis vargsi põgeneb. See pole enam kütt, see on mõrtsukas. Niisugune inimene ei ole mitte millegagi jahimajandusele kaasa aidanud, ta vaid röövib ja hävitab seda, millele on teised kõigest hingest ja südamest kaasa aidanud. Üks korralik kütt on end liikmeks võtnud mõnesugusesse jahiorganisatsiooni ja seega lasuvad temal ka teatud kohustused, milledele peab alistuma. Salaküttil ei ole mingeid reegleid, ta ei tunnusta mingeid korraldusi ega määrusi.

Praegu on siis jälle jahihooaeg täies hoos. Juba 16. augustist algas jaht tedrekukele, metskurvitsale, metstuvile, tutkasele ehk riukukele, laglele, laanepüüle ja emahakile, hallhanele ja teistele lindudele. Jaht metspardile, koovitajale, kiivitajale, kõigile teistele rüütlastele või neppidele algas veel varem ja nimelt 26. juulist ja see kestab 30. novembrini, välja arvatud rabakana, kellele jaht lõpeb 31. oktoobril. Laanepüüd ja emahakki võib aga lasta 14. detsembrini.

Jänesejaht algas 2. oktoobril ja kestab 14. jaanuarini. Sokujaht lõppes 14. septembril ja algas 2. juulil.

Nagu eeltoodust näeme, on jahiojektide valik sügisel väga rikkalik. Kevadel on lubatud jahti pidada vaid isamõtusele, alates 2. aprillist kuni 14. maini, ja tedrekukele alates 16. aprillist kuni 31. maini. See jahihooaeg on lühike, kuid jahimeeste poolt vägagi oodatud. „Ilusamat jahti polegi kui mõtusejaht,“ ütlevad jahimehed. Ja seda ütlevad nad ka tõsiselt, mida puhta kullana võib võtta ja mitte nagu mõnd „jahimehe-jutu“, mille all tunneme igasuguseid naljalugusid.

Eesti metsad on rikkad nii jahilindude kui ka jahiloomade poolest. Meie metsade rikkuse kuulsus on ulatunud isegi väljapoole meie riigi piire. Igal aastal, eriti kevadel, külastab meid rohkesti välismaa jahimehi, peamiselt Saksamaalt ja mujalt, et osa võtta huvipakkuvast mõtusejahist. Mõtuseid, keda on meil külluses, ei leidu Saksamaa metsades mitte. Sama lugu on ka teiste lindude ja loomadega, nagu metskitsedega, kellede arv on meil tõusnud kaugelt üle 15.000 ja kellede enam-vähem täpset arvu näeme allpool. Eriti suurt reklaami on meile välismaal teinud mitmel korral Eestit külastanud rahvusvahelise jahinõukogu liige krahv A d i x, kes on Prantsuse jahiajakirjades meie metsade rikkusest kirjutanud. Tema kirjutused on tunginud isegi Põhja-Aafrikasse, Prantsuse asumaadesse, kust meie põllutöoministeriumi metsamajanduse-büroo on jahipidamise olude kohta järelepärimise saanud. On saadetud ka vastused ja pole midagi imestada, kui ühel päeval Eestis leiame kütte, kes Põhja-Aafrikast siia jahile sõitnud.

Pole kaua tagasi, kui Tallinna külastas Southerlandi hertsog oma abikaasa ja kaaslastega, kellele meie põllutöoministerium Tallinna Jahimeeste Seltsi vahetaltusel võimaldas Matsalus pardijahi. Hertsog ja ta kaaslased olid olnud otse vaimustatud meie pardijahist, nagu seda jutustas kohalik ärimees Karl R ü ü t m a n n ja Jahimeeste Seltsi asjaajaja J. P l a s m a n, kes külalistega koos Matsalus käisid. Hertsog on Matsalus aina uurinud Matsalu lahe kaarti, et kuidas siia pääseb otsekohe merelt. Ta ei tulekski Tallinnast läbi, vaid paneks oma luksusjahi lahes ankrusse ja

sõidaks mootorpaadiga roosse jahile. Ta lubas kindlasti tagasi sõita.

Enne kui asuda üksikasjalisele vaatlemisele, kui palju meil metsades leidub ametlike lugemiste järele üksikuid linnu- või loomaliike, heidame korra pilgu tagasi, et näha, milline oli meie jahimajanduse seisukord vabariigi loomispäevil ja missugune on see nüüd.

Vabariigi loomispäevil oli põllutöoministeeriumil niivõrd palju igasuguseid kiireiseloomulisi töid, et ei suudetud vajalist tähelepanu pöörata jahimajapidamisele. See majandusala oli täiesti söödis ja korraldamata.

Jahiloomade ja lindude arv oli meie metsades sõdade ja revolutsiooni aegadel kohutavalt kahanenud. Põdrad ja metskitsed olid peaaegu viimaseni hävitatud. Piirati siis kõigepealt jahipidamist riigimetsades ja muudel riigi-maa-aladel. Jaht põtradele ja metskitsele keelati hoopis ära.

Omapooline jahipidamine oli kohutavalt maad võtnud. Alustati energilist võitlust salaküttide vastu. Maal tegutsesid küll küttesalgad, kuid ka need olid jõuetud salaküttide vastu võitlemises. Metsaametnikud kannatasid tol ajal väga raskesti nii materiaalselt kui ka füüsiliselt. Et pahedest üle saada, hakkas põllutöoministeerium isikuile erilist tasu maksuma, kes üles annavad mõne kitse- või põdralaskja. Sel teel leidis nii mõnigi salakütt teenitud karistuse. Aga ka see võitlus oli raske. Riigil olid tol ajal suured metsamassiivid, mis ulatusid isegi üle 1000 hektaari, ja neis elutsesid just põdrad, karud, metsised. Üksik metsavaht ei suutnud nii suures metskonnas palju ära teha. Kohati ulatusid jälle eramaad teravate kiiludena riigimetsadesse ja nii tuli siis salakütt eramaalt riigimetsa, laskis kitse maha ja läks tagasi eramaale. Metsavaht võis küll pauku kuulda ja kohale tõtata, kuid selle aja jooksul oli salakütt juba lipsanud saagiga eramaale ja sinna polnud metsaametnikul õigust järele minna. Ka olid trahvid alul liiga väikesed, mis salakütte ei heidutanud.

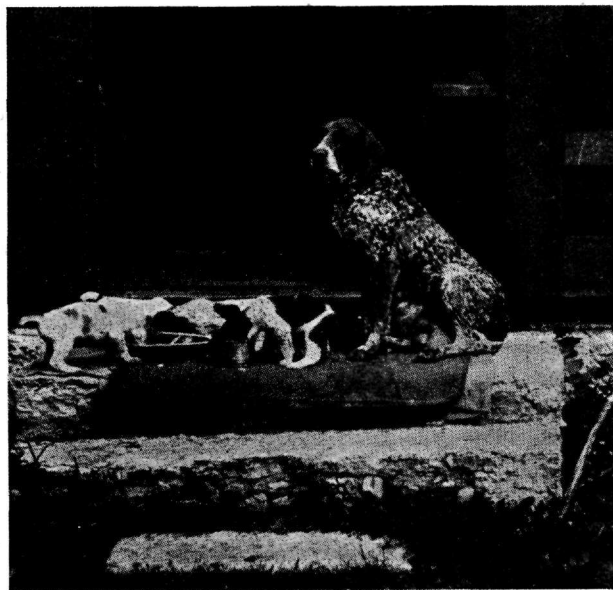
Kui põllutöoministeerium töökoormast juba enam-vähem vabanes, hakati hoolitsema jahiloomade ja lindude kaitse eest. Sõdade ja revolutsiooni tagajärjel oli meie metsades kohutavalt suurenenud kullide ja hallvareste arv. Asuti kõigi abinõudega nende hävitamisele. Ministeerium kavatses hakata röövlindude tapmise eest preemiaid maksuma, kuid selleks puudus raha. Korraldati siis võistlus röövlindude hävitajate vahel, jagades auhindu, nagu: jahipüsse, püstoleid, taskukelli jne., suurema arvu röövlindude hävitajaile. Säärasel teel hävitati nelja aasta jooksul, s. o. 1927—1931. a., 6489 mitmesugust kulli, 16.591 hallvarest, 10.637 harrakat ja 10.882 pasknääri. Need arvud kõnelevad juba ise enese eest ja neist võime järeldusi teha, millist hävitustööd need röövlinnud metsades tegid kasulikkude lindude seas.

Põllutöoministeeriumil lõppes krediit ka auhindade muretsemiseks. Vaja oli aga kaitset jätkata ja röövikuid hävitada. Põllutöoministeerium teatas siis oma metsaametnikele, et igauks, kes soovib riigimetsades

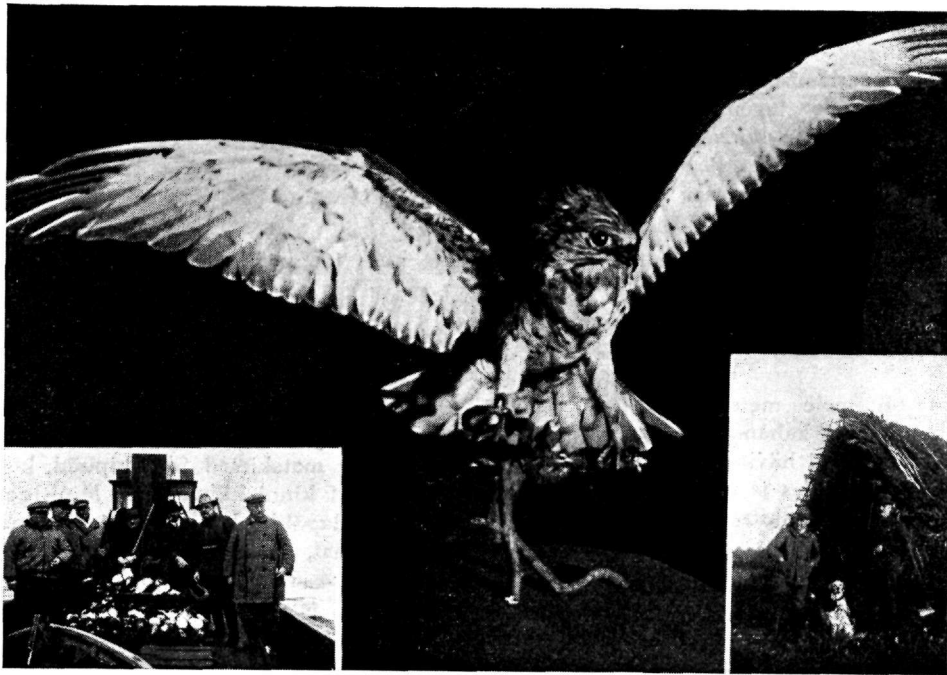
jahti pidada, peab aasta jooksul hävitama vähemalt 8—16 röövlindu. Isikud aga, kel on aasta-jahipilet, peavad aastas maha laskma 32 röövlindu. Sel teel hävitati aastas ümarguselt 15.000 röövlindu. Edasi tehti kohustuslikuks ka jahimaade-rentnikele, et ka nemad peavad lepingu põhjal iga aasta hävitama teatud arvu röövlindude, ja see korraldus on maksev ka veel praegu.

Oli nüüd metsades salaküttide ja röövlindude suhtes enam-vähem teatud kindel kord maksuma pandud, hakati muretsema ka jahiloomade ja lindude toitlustamise eest. Elamistingimused on nii lindudele kui ka loomadele meie metsades võrdlemisi soodsad ja, võiks ütelda, isegi head, kuid lumerikkad talved sünnitavad ka siin muret. Lumerikkad talved kannatavad meil toidupuuduse all peamiselt metskitsed ja põldpüüd, kohati ka pardid, kui allikad kinni külmavad. Ministeerium hakkas asutama söödapõlde, kus peale ristikehina kasvatati veel lehmakapsast, jaanirukist ja teisi jahiloomade söödataimi. Osa saaki jäeti talveks juurele, kuna osa ära koristati ja talvel söödaplatsidele viidi. Et aga toit lageda taeva all seistes rikki võis minna, siis selle ärahoidmiseks ehitati söögisalvi ja püstitati varjulisi toitmispunkte, eriti põldpüüdele.

Sellega oli siis antud jahiloomadele ja lindudele võimalus rahulikult sigineda ja pesitada. Selleks otsustati riigimetsadest umbes 120.000 hektaari määratud jahihoiu-metsadeks, kus igasugune jahipidamine on keeldud ümber aasta. Samuti on jahipidamiseks väljarenditud maa-aladest (95.700,58 hektaari) osa, harilikult $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ pindalast, määratud jahihoiualaks, s. o. 38.721,64 hektaari, kus jahipidamine on keeldud. Juhul, kui kaitsemetsadesse sigineb rohkel arvul röövlindude või -loomi, võib neile jahti pidada igakordsel metsaülema loal. Kohtadel, kus alaliselt elavad põdrad ja metskitsed, on jahipidamine hagijatega keelatud.

Meie jahimehe truu seltsiline — pointer — oma perega

Keskel: Madukotkas, lastud Kloostri metskonnas 14. nov. 1935. a. Metsamuuseumi kogu täiendamiseks. Meil väga haruldane lind, seepärast on temale jahi pidamine üldse keelatud

Vasakul: Tallinna jahimehed dir. O. TOOMARA, J. PLASMAN, C. CAPRAL, V. HEYDUCK ja V. SCHITIKOV koos Soome jahimeestega Paljassaarelt aulijahilt tulles. Ees näha tubli saak

Paremal: Tüübiline jahionn metsas, kus jahimehed öö mööda saadavad või vihmavarju otsivad. Vasakul end. Läti saadik FREIMANIS ja C. CAPRAL

Jahilindude ja -loomade kaitse teostamiseks ning nende eest hoolitsemiseks on ministeeriumil olemas teatud summad, mis moodustavad n.-n. jahikapitali, kuid need on siiski võrdlemisi väikesed. Hoolimata sellest on siiski suudetud riigimetsades jahiloomade ja -lindude arvu tõsta. Nende levimiseks on palju kaasa aidanud metsaametnikud isiklikult, kes linde ja loomi omal kulul on toinud ning nende eest isiklikult hoolitsenud. Aga tõhusat toetust omalt poolt on annud ka kaitseliit nii otseselt kui ka kaudselt. Pole vist ükski metsaametnikkude poolt toime pandud haarang salaküttide tabamiseks läbi viidud ilma kaitseliitlasteta.

Kõike seda arvesse võttes võime öelda, et olukord meie jahimajanduses tundub on paranenud ja et endisest olukorrast on vaid mälestused järele jäänud. Eri list tõusu on tähele pandud viimase 10 a. jooksul tetrede, laanepüüde ja valgejäneste arvus, kuna rabakanade arv näitab langust. Arvatakse, et selle põhjuseks on meie rabade ja soode kuivatamine, igatahes mitte jahipidamine, sest neid linde lastakse aastas mõned üksikud eksemplaarid. Põldpüüde arv on meil kõikuv ja oleneb sellest, missugune oli talv. Aga ka nende arv viimastel aastatel näitab tõusu.

Kord hakkas meil kaduma hall jänes. Selles olid kahtlemata süüdi hulkuvad koerad ja kassid ning laialdane jaht temale eramaadel, kus ta ka peamiselt elutseb. Hall jänes poegib harilikult põldudel, heina- ja karjamaadel. Ja seal liiguvad ringi ka tema neljalgsed vaenlased, kes hävitavad ta pojad. On kuulda, et jahioorganisatsioonid tahavad välismaalt sisse tuua uut jänestetõugu.

Ka partide arv hakkas meil kord langema, kuid nüüd on asi jälle paranenud. Jahimehed kõnelevad, et Matsalus olevat parte ülikülluses, ja tänavu jääb neist õige palju ellu. Noorelinnujahi ajal olid ilmad

vaiksed ja vesi lahes madal. Seega polnud õiget pardijahiti. Lind sai suureks kasvada ja nüüd pole temale jahi pidamine enam nii kerge kui varem.

Et meil aga üldse metsades on nii palju jahiloomi ja -linde, siis on siin küll peamiseks põhjuseks uus jahiseadus, mis maksma pandi 1. juunil 1934. aastal. Uus jahiseadus erineb tunduvalt endisest veneaegsest jahiseadusest. Siin tõmmati juba kindlad piirid. Nii võib jahti pidada ainult kindlates jahipiirkondades ja jahipiirkond peab olema vähemalt 150 hektaari suur. Iga mees ei saa enam ka püssiluba ja see on juba suureks tõkkeks salaküttide siginemisele. Kolmandaks on väga tähtis ning oluline, et uue jahiseadusega on maksma pandud ka kindel kord koerte suhtes. Nii võib alates 15. oktoobrist s. a. kütt jahile minna hagijaga, kelle kõrgus turjast ei ületa mitte 45 sentimeetrit. Suurte koertega metsa minek on keeldud. Ja meie suurhagijas oligi jänestele ning ka teistele

Matsalus pardijahil. Vasakul ees metsamajanduse büroo juhataja FR. REIDOLF, keskel end. põllutöömihister N. TALTS, paremal jahimees A. RABBA. Nende taga pr. RABBA ja pr. TALTS ning paadimehed

loomade otse nuhtluseks. Meie suurhagijas jääb nüüd-
sest peale muinsusloomaks ja asemele astub šveitsi ma-
dalhagijas. Esimesed šveitsi madalhagijad töid meile
juba aastaid tagasi otse šveitsist dir. V. E vald
ja F. T o f e r. Nüüd on toimetatud nende ja ka hil-

jem sissetoodud koertega ristpaaritusi ning on saadud
täiesti hea jahikoeratõug, mis vastab meie sundmää-
rusele.

Vaatame siis nüüd, kuipalju meil on riigimetsades
jahiloomi ja -linde. Selleks alljärgnev tabel:

Jahiloomade arv 1937. a. talvel.

Maakond	Põdrad		Metskitsed		Karud		Hundid		Ilvesed		Nugised	
	Ala- tised	Läbi- käijad	Ala- tised	Läbi- käijad	Ala- tised	Läbi- käijad	Ala- tised	Läbi- käijad	Ala- tised	Läbi- käijad	Ala- tised	Läbi- käijad
Harjumaa	—	4	1257	126	—	—	—	—	—	1	1	—
Virumaa	131	86	1581	189	26	33	—	2	2	23	6	4
Järvamaa	4	22	1331	75	—	—	—	4	—	—	—	2
Läänemaa	16	8	1171	82	—	—	—	—	—	—	22	—
Pärnumaa	4	2	3508	10	—	1	—	—	—	1	10	3
Viljandimaa	43	14	1487	141	—	—	2	4	—	—	—	4
Tartumaa	21	48	2768	57	2	2	—	11	—	—	19	8
Võrumaa	—	8	2491	68	—	—	—	2	—	—	4	—
Valgamaa	—	5	1747	—	—	—	—	—	—	—	3	—
Saaremaa	3	—	196	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku :	222	197	17537	748	28	36	2	23	2	25	65	21

Peale loeteldute asub ju veel hulganisti loomi ka eramaadel. Neid ei loeta.

Jahiloomade arv 1935. a. talvel.

Maakond	Põdrad		Metskitsed		Karud		Hundid		Ilvesed		Nugised	
	alatised	läbikäijad	alatised	läbikäijad	alatised	läbikäijad	alatised	läbikäijad	alatised	läbikäijad	alatised	läbikäijad
Harju	—	4	865	185	—	1	—	5	—	—	—	—
Viru	115	82	1119	127	25	16	—	4	7	10	3	14
Järva	4	6	922	33	—	—	—	1	—	—	—	—
Lääne	25	10	818	67	—	—	—	—	—	—	6	—
Pärnu	4	6	2432	13	—	3	—	—	—	5	13	9
Viljandi	33	12	1151	22	—	—	—	2	—	—	3	2
Tartu	28	14	1962	41	—	—	—	8	—	1	21	6
Võru	—	—	1959	59	—	—	—	—	—	1	5	5
Valga	—	1	1166	—	—	—	—	1	—	—	—	6
Saare	7	—	170	—	—	—	—	—	—	—	4	—
Kokku :	216	135	12564	547	25	20	—	21	7	17	55	42

Ulaltoodud tabeleist näeme, et meil on õige roh-
kesti siginenud metskitsi, isegi põtru ja karusid,
vaid 2 a. jooksul ja silmas pidades metskitsede arvu
suurenemist on põllutöoministerium suurendanud ka
jahilubade arvu metskitsedele. Tänavusel hooajal anti
jahimeestele välja üle 1000 metssokujahiloo. Meie
vabariigi ajaloo on see esimene kord, kus nii paljudele
metskitsedele surmaotsus on tehtud. Loomulikult ei
lasta ju niipalju loomi maha, hea on, kui kütid kätte
saavad poole sellest arvust.

Vaatame, kuidas meil üldse metskitsed on arene-
nud, ja seda näeme kõige paremini väljaantud jahi-

lubadest. Nii anti jahilubasid metssokkudele jahi pida-
miseks välja 1931. a. — 49, 1932. a. — 71, 1933. a. —
79, 1934. a. — 84, 1935. a. — 270, 1936. a. — 548 ja
tänavu üle 1000.

Huvituseta pole ka jälgida, kuidas meil on are-
nenud mõtused. 1920. a., s. o. vabariigi algpäevil,
arvestati meil 300 mõtusemänguplatsiga ning 1100
laulva või mängija linnuga. 1926. aastast hakati aga
metsametnikkude poolt lugema mänguplatse ja laul-
vaid mõtuseid ja seda on tehtud nüüd järjekindlalt
igal aastal. Mängijate lindude arv ei ütle, et
meil rohkesti isamõtuseid ei oleks. Neid on märksa

Üla1: Poiss Virumaa metsas mahalastud kotkaga
All: Niisugune on Matsalu džungel, kus roo kõrgus ulatub üle mehe pikkuse. Pildil Tallinna Jahimeeste Seltsi asjaajaja J. PLASMAN pardijahil

rohkem, kuna noor kukk ei laula, ja noortest kukkedest pole puudust. Emalinde aga üldse ei loeta. Nendele on ka jahi pidamine keeldud.

Toome nüüd arvud järjekorras: lugemise-aasta, mänguplatside ja laulvate lindude arv: 1926. a. — 402 — 1404; 1927. a. — 411 — 1736; 1928. a. — 301 — 1810; 1929. a. — 321 — 1533. Nagu näeme, on siin kahe aasta jooksul olnud tagasimineku nii mänguplatside kui ka mängule tulnud lindude arvus. Selle põhjuseks arvatakse olevat asjaolu, et meil võeti ette maaparandustööd ning sood ja rabad lasti kuivaks, ja nende keskel või servadel toimubki mõtusemäng. Linnud valgusid laiali uusi kohti otsima.

1930. a. arvud tõusid aga jällegi — 360 — 1690; 1931. a. — 462 — 2061; 1932. a. 465 — 2102; 1933. a. — 459 — 2176; 1934. a. 464 — 2080; 1935. a. — 469 — 2171; 1936. a. — 464 — 2221 ja 1937. a. 478 — 2344.

Jahilubasid anti vastavalt välja: 1934. a. 292, neist lasti 159; 1935. a. 340 (188); 1936. a. 318 (233) ja 1937. a. 297 (257). Tänavu on seega lastud protsentuaalselt kõige rohkem.

Metsamajandusbüroo on omalt poolt kõik teinud, et ürgajast pärit lind meie metsades rahulikult edasi elada ja areneda võiks. Kuipalju siin on tööd tehtud, pole kõrvaltvaatajal aimugi. Mõjuvaks abi-

nõuks mõtuse alalhoidmiseks on püsiv ja kindel mänguplatside järelevalve, et kaitsta linde omavolilise jahipidamise ja mänguplatsidele tikkuvate kassikullide eest. Kullid peletavad mõtused mänguplatsilt eemale ja mäng on rikutud.

Järelevalve nõuab metsametnikelt aga suurt tööd ja rohkesti vaeva. Hilja õhtul ja vara hommikul peab ta mänguplatsil olema, mis tihtigi üleujutatud soodes ja rabades asuvad. Riigimetsade ja metsade valitsus on hakanud kohusetruude metsametnike teeneid hindama hoolsa mänguplatsi järelevalve ja uue leiutamise eest sel teel, et on antud rahalist autasu kuni 20 krooni ja iga hävitatud kassikulli eest 1 kroon.

*

Kasutame nüüd juhust, et vaadelda jahiasjandust kogu maailma maastaabis, ja see peegeldub meile vastu kõige otsekohesemalt ja tõetruumalt jahimeeste maailma meistrivõistlustelt, mis tänavu peeti Helsingis.

Jahimehed olid sinna kokku sõitnud üle kogu maailma. Kahjuks puudusid aga Eesti jahimehed, kuna nad ometi olid võrreldes teiste riikidega kõige soodsamas olukorras — maa läheduse suhtes. Neli tundi sõitu ja oledki kohal. Ja meie jahimeestele pole ju tuvidele laskmine sugugi mitte uudisasi. Tallinna Jahimeeste Selts on näiteks igal aastal korraldanud omavahelisi laskevõistlusi tuvidele laskmises ja peab ütleva, et meil leidub tõesti osavaid jahimehi. Hirvelaskmist, mis ka oli võistlusalaks, meil küll otsekohe harjutatud pole, kuid ega's seegi kütile tohi võõras olla. Ja pealegi oli Helsingis mitu päeva aega harjutada lastes seeriaid või osa võttes meistrivõistlustest enne maailmameistrivõistlusi. Rahaline külg ei oleks siin ka tohtinud kõne alla tulla. Aga siis võib-olla aja puudus? Ka sellest oleks hea tahtmise juures pidanud üle saama. Meie kütid oleksid vähemalt oma silmaga näinud maailmakuulsusi ja maailmameistrivõistlusi, kus võimalus oleks olnud sobitada rahvusvahelisi tutvusi, mis ometi ükskõik ei tohiks olla.

Helsingis peetud maailmameistrivõistlustel esines tõesti maailma jahimeeste eliit. Osavõtt oli elav. Meie ei hakka siin peatuma lähemalt iga üksiku jahimehe võimete juures, vaid toome ära tagajärjed paremuse järjekorras ja need kõnelevad ise enese eest. Ja tagajärgedest me näeme, et esirinnas sammuvad põhjariigid.

Üldjoontes oleks võistluskava kohta märkida, et harjutused olid 2.—4. augustini ja võistlused peeti 5., 6. ja 7. augustil ning iga päev lasti 100 lasku.

Võistelda võisid 4—6-liikmelised meeskonnad, kusjuures 4 parima laskuri tagajärg grupis arvesse võeti. Samuti selgusid siin ka parimad individuaallaskurid. Iga päev lasti viis 20-lasulist seeriat. Stardimaks meeskonnalt oli 1200 ja üksiklaskurilt 1000 soome marka.

Tuvide laskmise lõpptulemused: 1. K. Huber (Soome) 97—98—99=294; 2. A. af Forselles (Soome) 97—99—96=292; 3. A. von

Lumniczer (Ungari) 98—100—94=292; 4. J. von Halasy (Ungari) 97—96—93=286; 5. W. Ekman (Soome) 93—95—97=285; 6. W. Heinonen (Soome) 95—95—94=284; 7. H. Garms (Saksa) 92—93—99=284; 8. H. von dem Bongart (Saksa) 92—93—97=282; 9. K. Hocke (Tšehhoslovakkia) 92—92—95=282; 10. J. Kizskurno (Poola) 89—95—98=282; 11. J. van Cramon (Saksa) 282; 12. L. Lerche 282; 13. M. Berges (Prantsuse) 282; 14. W. Ziegenhirte (Poola) 281; 15. E. With (Norra) 280; 16. O. Lilloe Olsen (Norra) 280; 17. H. Berlaimont (Prantsuse) 280; 18. K. Schoebel (Saksa) 279; 19. G. Lundgren (Rootsi) 279; 20. K. Kleberg (Rootsi) 278; 21. R. Sack (Saksa) 278; 22. J. Cavroy (Prantsuse) 277; 23. J. von Richthofen (Saksa) 277; 24. H. Blau (Läti) 276; 25. R. Huber (Soome) 276; 26. S. von Rosenwerth (Poola) 275; 27. Th. Adlers (Rootsi) 273; 28. A. Ekblom (Rootsi) 273; 29. K. Christowich (Bulgaaria) 273; 30. H. R. Northover (Inglise) 273; 31. E. Barth (Saksa) 272; 32. S. E. R. Rosenlew 271; 33. G. von Donop (Saksa) 270; 34. M. Stroici (Rumeenia) 269; 35. G. Josza (Ungari) 269; 36. E. Holmsen (Norra) 267; 37. M. Birken (Läti) 267; 38. S. Sztukowski (Poola) 264; 39. S. Czarski (Poola) 264; 40. G. Nordblad (Soome) 261; 41. J. Jansons (Läti) 260; 42. E. Sothe (Rootsi) 260; 43. N. Rudell (Rootsi) 258; 44. A. Kruminš (Läti) 257; 45. D. de la Rochefordiere (Prantsuse) 256; 46. R. Pignard (Prantsuse) 255; 47. M. Charbonnier (Prantsuse) 252; 48. E. Popescu (Rumeenia) 243; 49. V. Jeziorowski (Poola) 240 ja 50. E. Bar (Prantsuse) 240. Tuvide laskmise peajuhataja E. Fabritius, kes osa võttis väljaspool võistlusi, laskis 271.

Meeskondade tulemused: 1. Soome: K. Huber 294; A. af Forselles 292; Ekman 285; Heinonen 284=1155. 2. Saksa: v. d. Bongart 282; v. Gramon 282; Schoebel 279; Sack 279=1121. 3. Rootsi: Lundgren 279; Kleberg 278; Adlers 273; Ekblom 273=1103; 4. Poola 1102; 5. Prantsuse 1095; 6. Läti 1060.

Hirvelaskmine: Üks huvitavamaid võistlusi oli hirvelaskmine. Lasti 100 meetrilt rahvusvahelisse

Jahil Lia saarel 24.—26. VIII 1937. Paremal KL Peastaabi eriüksuste jsk. plk. kpt. J. LÄÄNE, vasakul Haapsalu jahimees J. RULL

Paremalt — tuvide laskmise maailmameister KONNY HUBER (soomlane), keskel 3-ks tulnud ungarlane A. von LUMNICZER ja vasakul 2-ks tulnud soomlane A. af FORSELLES. Mõlemad soomlased olid omal ajal ka Tallinna Jahimeeste Seltsi liikmed. Loebusid aja-puudusel

hirvekujusse. 50 jooksu nii-öelda kahes ja pooles seerias 20+20+10. Ka siin näitasid põhjalased, et nemad on peremehed täiel rindel, ja seepärast pääsis ainuke „võõras“, poolakas, alles 18. kohale. Daanlane jäi 24. kohale ja rohkem peale soomlaste, norralaste ja rootslaste 28 hulgas teisi polnudki.

Hirvelaskmise tulemused. 1. R. Bergersen (N) 85 + 81 + 37 = 203; 2. H. Pyk (R) 80 + 79 + 41 = 200; 3. H. Aasnaes (N) 79 + 80 + 40 = 199; 4. N. Ketola (S) 79 + 82 + 37 = 198; 5. E. Liberg (N) 79 + 78 + 40 = 197; 6. E. Niemi (S) 82 + 71 + 43 = 196; 7. O. Sköldberg (R) 77 + 77 + 41 = 195; 8. M. Liuttula (S) 74 + 77 + 43 = 194; 9. O. M. Olsen (N) 74 + 87 + 32 = 193; 10. B. Nilsson (R) 76 + 75 + 41 = 192; 11. I. Stähle (S) 76 + 75 + 40 = 191; 12. C. Larson (R) 78 + 77 + 34 = 189; 13. R. Järvinen (S) 76 + 73 + 37 = 186; 14. E. Naarva (S) 68 + 78 + 39 = 185; 15. J. Bergersen (N) 76 + 75 + 32 = 183; 16. L. Klärich (S) 75 + 72 + 34 = 181; 17. Th. Zetterberg (R) 79 + 65 + 37 = 181; 18. K. Zaleski (Poola) 71 + 71 + 38 = 180; 19. H. Ostbye (N) 66 + 76 + 38 = 180; 20. E. Hillbom (S) 68 + 70 + 40 = 178; 21. P. Aikala (S) 69 + 71 + 37 = 177; 22. C. F. Hultberg (R) 73 + 71 + 32 = 176; 23. A. Axen (R) 71 + 70 + 32 = 173; 24. J. Lehmann (Daani) 70 + 65 + 34 = 169; 25. N. Åkerhjelm (R) 72 + 70 + 35 = 167; 26. M. Eskola (S) 60 + 68 + 34 = 162; 27. G. Nihlen (R) 64 + 63 + 30 = 156; 28. Th. Adlers (R) 65 + — + 32 = 97.

Jahimeestele jagati auhinnad välja koos teiste laskuritega.

Teatavasti tulevad järgmised maailmameistrivõistlused pidamisele 1939. a. Šveitsis ja loodame, et siis ka meie jahimehed sinna sõidavad ning väärikalt esinevad.

V. H.

Saaremaa langemine 20 aasta eest

12.—20. oktoobril saab 20 aastat, kui Saksa väed maailmasõjas maandudes vallutasid Eesti saared: Saare-, Muhu- ja Hiiumaa. Lähimaks ülesandeks oli sel operatsioonil — kindlustada Riia valdamist, mis paar kuud varem — 1917. a. augustis — oli langenud sakslaste kätte. Kuid sõjapoliitiliselt sihtis ta palju kaugemale. Saksa kindral-kortermeister kindral Ludendorff ütleb ise oma mälestustes: „Hoop sihtis Peterburile. Kuna õige paljudel inimestel puudub arusaamine ajast ja ruumist, pidi ta seal sügavalt mõjuma.“

Nii toimuski. Pärast Riia langemist ja Kornilovi mässu mahasurumist oli Peterburg juba niigi raskelt käärimas. Vene ajutisel valitsusel käisid revolutsioonilained kurguni. Sõjast ei tahtud rahvahulkades enam midagi kuulda. Eesti saarte langemine sai Vene ajutisele valitsusele surmahoobiks ja Vene sõjajõule maailmasõjas viimseks lahinguks. Sellest nad enam ei toibunud. Vähem kui kuu aja pärast järgnes enamlaste riigipööre ja sõjariistade rahu. Eesti saarte langemine sai seega maailmaajalooliseks sündmuseks.

Sedamööda kirjeldavad ka sakslased Eesti saarte vallutamist kui väga dramaatilist operatsiooni. Sõjaajaloolane H. Stegemann ütleb koguni, et venelased olevat seal viimast korda mehiselt vastu pannud. Seda hiilgavam siis sakslaste võit sellel „Balti mere Gibraltaril“ vallutamisel.

Ometi jääb kindlaks, et maandumisoperatsioonid sõjas kõige raskemad on, nagu liitriikide ebaõnnestumine Dardanellidel näitas. Kuidas võisid sealjuures sakslased „lahingutega“ edasi tungides vaevalt kümne päeva jooksul nii suured saared enda alla heita?

Kohalike elanike mälestused on teist laadi. Venelaste „mehisest“ vastupanust ei tea nad midagi. Vastuoksa. Laokil olevad „tovarištšid“ olevat päev enne maandumist pühitsenud rõõmsasti mihklipäeva. Kui siis varahommikusest udust Saksa sõjalaevade kahuripaugud kostma hakanud, lasknud paljud venelased pohmeluspäi aluspesus jalga.

Viimast muljet kinnitab nüüd ka dokumentide ja mälestuste kogu, mille on välja annud meie sõjavägede staabiülem kindral N. Reek, kes tol ajal Muhu väina kindlustatud positsiooni staabiülemana seisis sündmuste keskkohal („Saaremaa kaitsmine ja vallutamine a. 1917“, Sõjavägede staabi VI osakonna väljaanne, Tallinn, 1937).

*

Eesti saared varjavad sõjaliselt sissekäiku lõunas Irbeni väina kaudu Liivi (Riia) lahte ja põhjas — Soome lahte. Sedamööda oli kõige raskemate — 12-tolliste — kahuritega kindlustatud lõunas — Sõrve sääre ots, mis ühes miiniväljadega sulges Saksa laevadele sissepääsu Liivi lahte, ja põhjas — Tahkuna nina Hiiumaal, Soome lahe suus.

Vähemakaliibrilised — 120-millimeetrilised ja 6-tollised — patareid asusid Saaremaa looderannal, Undva ja Ninase ninadel, ning Hiiumaa lõunaotsas Sõrul, Soela väina sulgemiseks Hiiumaa ja Saaremaa vahel, Muhul ja Vormsis, ning nende vastas mandril — Virtsus ja Põõsaspääl — Muhu väina sulgemiseks. Väli- sed väljad ise olid mineeritud.

Jalaväge oli Saaremaad kaitsmas 3 rügementi, Hiiumaad — üks ja Muhu väina mandri kallast — üks. Pealeselle mõned eriväeosad. Vene sõjalennukite baasid asusid Kihelkonnas ja Haapsalus.

Venelastel oli kavatsus üles seada veel kaks rasket 12-tollilist rannapatareid, üks Undva poolsaarele ja teine Kõpu ninale. Oleksid need valmis olnud, siis poleks sakslased vististi riskeerinud maandumiskohaks valida Tagalahte Undva külje all.

Saartel olid valmistatud kindlustatud positsioonid kaevikute süsteemiga, nii eelseisukohtadel, mererannal, kui ka vastupanusõlmed ja varupoisitsioonid sisemaal. Kuid sõjaväge ja kahureid arvati olevat vähe, eriti teravat puudust tunti liikuvast varust. Korduvad pal-

Ainult
kuni 31. detsembrini 1937

Uus saksakeelne entsüklopeedia

Der Neue Brockhaus

4 köites ja lisaköitena atlas

Ettetellimise hind ainult kuni 31. detsembrini 1937 Kr. 12.— köide, atlas Kr. 21.60. Entsüklopeedia võib tellida ka ilma atlaseta

KLUGE & STRÖHM, Tallinn, Pikk 9
Nõudke proovivihke ja prospekte maksuta

ved kas või ükski ratsarügement selleks saartele saata ei annud tagajärgi.

Sakslased koondasid maandumisoperatsiooniks 24.600 sõdurit 8500 hobusega ja 2500 vankriga kindral von Katheni juhatusel. 9. oktoobril (u. k.), kui sügistuuled veidi järele andsid, hakati neid Liibavis laevadele laadima ja 11. oktoobri koidikul sõideti välja. Saatis admiral Ehrhardt Schmidt juhatusel sõjalaevastik, kuhu kuulus tervelt kümme lahinglaeva, et rannapatारेisid maha pommitada, peale selle luureristlejad, torpeedopaadid, allveelaevad ja traalerid. Transportide miiniväljadest läbi juhtimiseks viisid allveelaevad teele ette erilised tulelaevad.

Maabumiseks lugesid sakslased tehniliselt kõige sobivamaks Roomassaare sadamat Kuressaare juures. Kuid sinna jõudmiseks oleks tulnud enne Sõrve sääre patारेid maha pommitada ja Irbeni väina miiniväljadest läbi murda. Seega oleks üllatus kaotsi läinud.

Maabumiseks valiti sügav Tagalaht Saaremaa loodeotsas. Üks lahinglaev ja ristleja läksid sealt veel kaugemale ida poole, Saare- ja Hiiumaa vahel oleva Soela väina läänesuhu, et seal Pammana rajoonis maale saata abidessant, kes ründaks venelasi kuklast. Vähemad laevad pidid samal ajal pommitama Sõrve sääre patारेisid — demonstratsiooniks, et venelaste tähelepanu laiali pilduda.

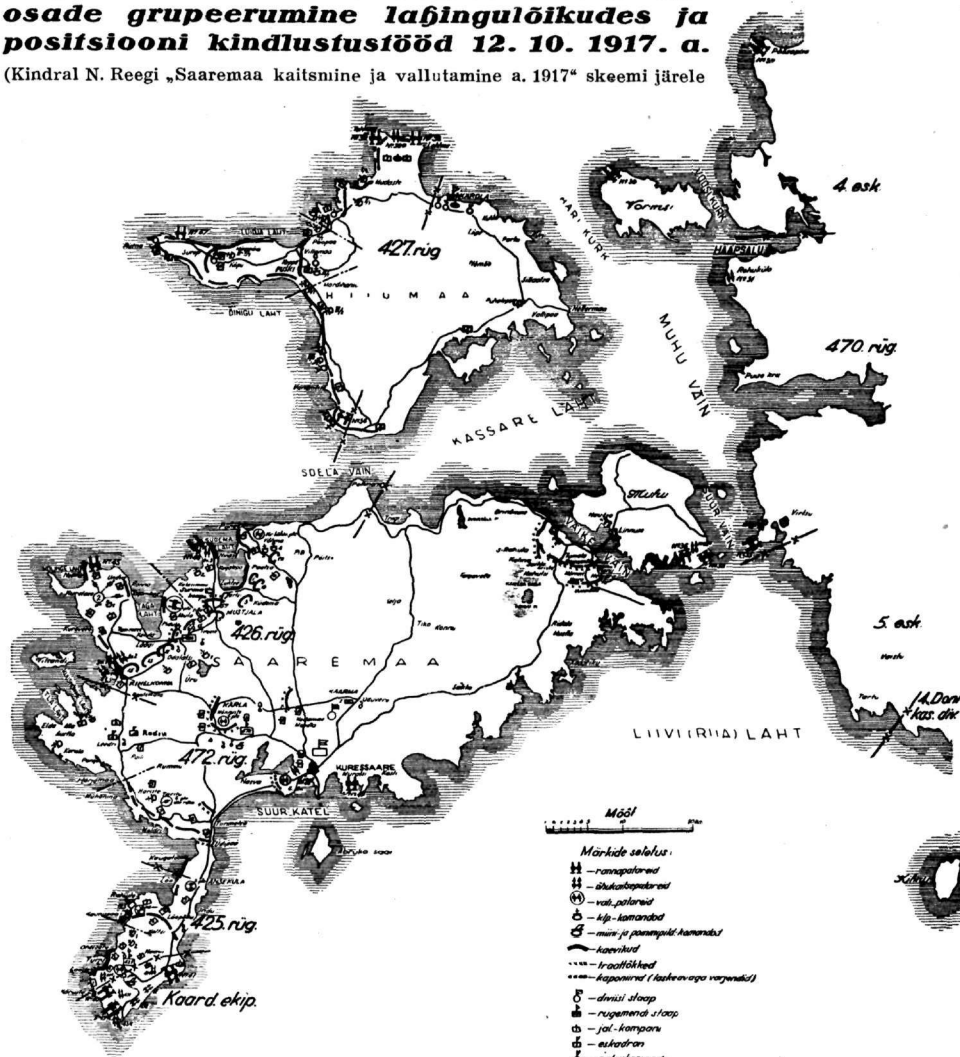
Kesköisel sõidul tekkis sakslastel väike takistus: rahutul merel ei jõudnud varem ettesaadetud traalerid küllalt ruttu edasi. Et Tagalahe alla mitte hiljaks jääda, otsustati edasi minna ilma traaleriteta. Tulenusena kaks lahinglaeva said miinide otsas vigastada.

Venelastel oli elteateid oodatavast dessandist. Kuna selle ettevalmistused aga ligi kolmele nädalale venisid, kadus venelastel aegamööda usk dessantoperatsiooni võimalikkusesse, seda enam, et tormine sügis oli peale jõudmas.

12. oktoobri varahommikul kell 6 kostis Tagalahest põhja pool udusel merel kaks miiniplahvatust. Kaks saksa lahinglaeva, kes olid sattunud miinide otsa,

Muhu väina kindlustatud positsiooni vde- osade grupeerumine lafingulõikudes ja positsiooni kindlustustööd 12. 10. 1917. a.

(Kindral N. Reegi „Saaremaa kaitsmine ja vallutamine a. 1917“ skeemi järele)

arvates, et neid torpedeeriti, avasid tõkgetule. Saksa laevastik hakkas siis Undva rannapatಾರೆid pommitama.

Rannapatಾರೆi vastas, võttes saksa lipulaeva tule alla. Kolme kogupaugu järele oli see kitsasse haardesse võetud ja neljas pidi juba laeva tabama. Kuid patಾರೆi side lakkas töötamast, meeskond jooksis laiali ja kahurid vaikisid.

Rannapatಾರೆi Ninase otsal, Tagalahest ida poole, panid sakslased juba esimeste kogupaukudega vaikima. Saksa transportid said nüüd sõita Tagalahte sisse ja alustada vägede maale saatmist torpeedopaatide ja kahurilaevade kaitse all. Seal avaldasid neile vastu-panu ainult 8 kergesuurtükki, kuna teised jäid passiivseks, samuti nagu jalavägigi.

Mõningast pommitamisest Kihelkonna ja Sõrve all said venelased kohe aru, et see on ainult demonstratsioon. Tõsisem oli rünnak Soela väina suus, Pammana rajoonis, kus maandus 1900 sakslast, muuseas kaks jalgrattur-pataljoni, kes kohe kihutasid Orissaare poole, et vallteed Saare- ja Muhumaa vahel („Sinovjevi tammi“) venelastele ära lõigata. Teised

neist läksid otsima Pammana maaninalt rannapatareid, mida seal üldse ei olnudki. Nende ülesandeks oli kindlustada saksa sõjalaevade sissetungimist läbi Soela väina Kassari lahte, et sealt tule alla võtta Muhumaa ja aidata ratureil venelaste taandumiseid ära lõigata.

Madalast Soela väinast pääsevad aga läbi ainult väikesed laevad. Väina põhjakaldal Hiiumaa lõunaotsas purustasid sakslased venelaste rannapatarei Sõrul. Seega ei olnud randadel enam kedagi väinast läbitungijaid takistamas. Mitu päeva tegid saksa vähemad laevad läbi Soela väina Kassari lahte rünnakuid, kuid igakord löi neid taganema vene laevastik, kes võis toetuda oma Muhu väinas seisvate suuremate laevade abile. Alles 14. oktoobril said sakslased Kassari lahe valitsemise enda kätte.

Venelaste taandumine muutus varsti kaootiliseks. Ratsaväe puudumisel käis side ainult telefoni kaudu, see aga katkes esimeste laskude järele. Vene vastupanu nõrkuse tõttu arenes ka sakslaste pealetung liig kiirelt: Kuressaare sihis olid sakslased edasi tungima hakanud, ilma et nad oma kahurväe maaletoomist oleksid ära oodanud. Üks vene rügement — 472 — polnud nähtavasti üldse orienteerunud olukorrast. Ühed väeosad jooksid kindlustatud positsioonidelt ära, teised

loobusid sinna minemast. Rügemendiülemad pidid neid isiklikult manitsemas käima, et nad oma kohust täidaksid.

Nähes, et lüüasaanud väeosad pole võimelised vastu panema vahepealseil positsioonidel, anti käsk peavägedel läbi murda Orissaare positsioonile, kuhu sakslased 12. okt. õhtul olid juba ette jõudnud, samal ajal aga visalt kaitsta Sõrve säärt, oodates ära abivägesid, mille saatmist Muhu väina kindlustatud positsiooni ülem kontradmiral Svežnikov läks Haapsalusse kiirustama.

Abivägedena lubati Haapsalu kaudu saata kohe üks brigaad 45. diviisist, Eesti I rügement ja kahurväe divisjon, pealeselle 173. rügement ja summapataljon — viimane taheti saata Taaliku sadamasse, et sealt korgina sulgeda sakslaste eest Orissaare sillapea positsioon, võimaldades vallteed kaudu üle Muhumaa uute abivägede juuretoomist. Peeti võimalikuks ka veel 45. diviisi teise brigaadi appisaatmist. Kuid kõik need abiväed jäid hiljaks.

13. oktoobril läks venelastel küll korda uuesti vallutada Orissaare juures valltee lääneots, kuhu saksa ratturitele nende laevastik polnud veel appi jõudnud. Samal päeval sulgesid aga sakslased Sõrve sääre kaela ja oma peajõududega jõudsid Kuressaare alla.

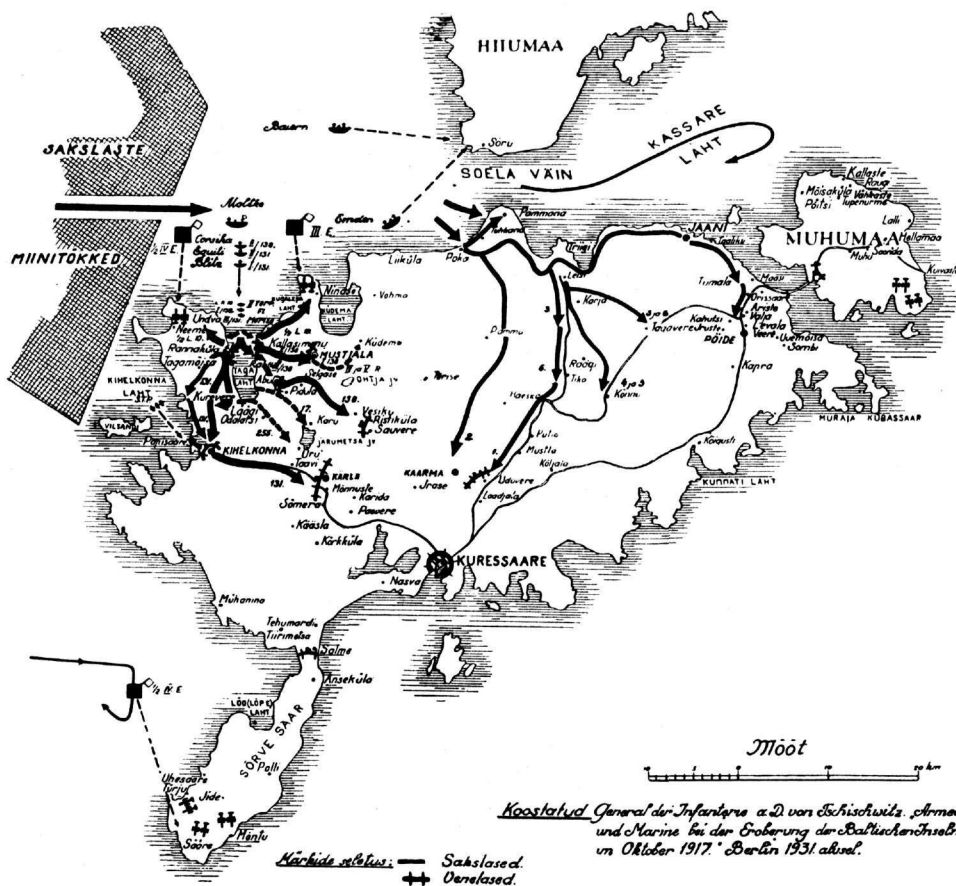
Kurb oli pilt taanduvatest venelastest. Soldatid

liiksid teedel hanereas ja salkades väljaspool igasugust rivikorda. Ohvitseride järel käisid ainult mõned julgemad mehed, kuna teistel polnud tihti isegi mitte püsse. Ei saadud kuidagi mehi kokku, et Kuressaarest välja lüüa vaenlase seitse ratsanikku, kes elanike teatel sinna ilmunud. Kui suur-tükiväelased sellepärast jalamehi häbistasid ja söimasid, jäi see tagajärjeta: mehed asusid rahulikult jalgu lahti võtma ja kونسerve sööma. Nähes, et veenmine ei aita, asusid ohvitserid nõudma. Siis jalaväelased ärritatult vastu: Ei ole enam vana kord — ei tohi meie peale karjuda! Kui patareid lahkus, sidusid kohalejäänud jalaväelased valgeid rätikuid oma täakide otsa, nii et kogu tee valgendas. Et patareid liikumise tõttu vaenlane tuld ei katkestanud, avasid vene jalamehed tule omaenda patareid peale, et sedagi peatuma ja vaenlasele alla andma sundida.

14. oktoobril mürdsid saksa torpedolaevad lõp-

Sündmusliku arenemine Saaremaal 12. 10. 1917. a.

(Kindr. N. Reegi „Saaremaa kaitsmine ja vallutamine a. 1917“ skeemi järele)

likult Kassari lahte ja nende abil võtsid sakslased uuesti enda alla Orissaare valltee, sulgedes seega venelastele väljapääsu Saaremaalt Muhumaale. Tagajärjeks oli, et järgmisel päeval Saaremaalt taganevad vene peajõud ühes oma diviisiülemlaga Pöide all vangis andsid.

Sörve säärel alustasid sakslased rannapatareidega kahel korral läbirääkimisi, lubades nende meeskondadele soodustatud olukorra vangipõlves, kui nad patareid tervelt üle annavad. Mehed ei nõustunud. Kui aga Saksa laevadelt pommitamine algas, põgenesid nad laevadele, jättes patareid õhku laskmata. Seks tuli 15. okt. õhtul vene lahinglaev „Grażdanin“, kes omaenda patareisid läheda maa pealt raskeist kahuritest tulistas. Kui aga järgmisel hommikul üks ohvitser patareidesse läks, leidis ta kahurid siiski tervetena. Meeleheitliku töö järele läks korda need enne sakslaste kohalejõudmist purustada. Seega oli 16. oktoobril kogu Saaremaa sakslaste käes.

Neil jäi nüüd ülesandeks murda laevastikuga läbi Irbeni väina miiniväljadest ja vallutada Muhu- ning Hiiumaa.

17. oktoobri hommikuks olid sakslased traalimisega Irbeni väinas nii kaugel, et laevastik võis läbi sõita. Vene lahinglaevad „Slaava“ ja „Grażdanin“ asusid neile Muhumaa ees vastu, kuid pidid ülejõu ees taanduma. „Slaava“, kes sai palju pihtavusi, langes rivist välja ja jooksis Suures väinas madalikule, kus ta maha jäeti. Laevade uputamisega sulgesid venelased Muhu väina kanali.

Merelahing mõjutas otseselt ka Muhumaa kaitsmist. Nähes Vene laevu põlemas ja taandumas, said Vene väed Muhumaal lõplikult demoraliseeritud. Paljud loobusid võitluse jätkamisest või hakkasid otse marodeerima.

I Eesti rügemendi I ja II pataljon, kes esialgu mandrilt pidi saadetama Hiiumaale, tulid Muhumaale 16. oktoobril pärast lõunat, kui tee Saaremaale oli juba suletud. Nende mahalaadimist Kuivastus takistasid vene sõdurid, kes vägisi tikkusid laevadele, et pageda mandrile. Eesti esimene pataljon läks samal õhtul Muhumaa looderannikule, surmapataljoni kõrvale, II pataljon jäi varuks Kuivastu rajooni.

Järgmisel päeval otsustasid aga Muhumaal asuvate Dankovi ja Kozelski rügementide komiteed vaenlase ilmumisel alistuda ilma vastupanuta. Väejuhatus andis käsu Muhumaa evakueerida ja Hiiumaa evakueerimist ette valmistada. Vene sõdurid riputasid igale poole valgeid rätikuid, jalanartse, kardinate tükke, ja hoidsid neid käes keppide otsas. Seda nähes, laskis kindral Martõnov nutma puhkedes surmapataljonile ja Eesti pataljonidele teatada, et neilgi ei jää muud üle kui relvad maha panna. Muhumaa põhjaosast katsuti veel vägesid mandrile evakueerida, kuid kõiki ei jõutud. 18. oktoobril oli ka Muhumaa sakslaste käes.

Hiiumaal ähvardasid vene sõdurid oma koloneli koguni ära tappa, kui see neid käsutas tuleliinile. 20. oktoobril lahkusid sealt viimased venelased, lastes õhku rannapatareid Tahkuna maaninal.

9 päevaga oli saarte vallutamine teostatud. Sarnane kiirus nii suure ja keerulise operatsiooni läbi viimisel oli võimalik ainult selle tõttu, et Vene väed olid sügavalt demoraliseeritud, mitmes väeosas oli moraal, nagu kindral Reek kinnitab, langenud koguni nullini.

Saarte vallutamine pakub huvitavaid üksikasju dessantoperatsiooni tehnikast. Kuid selle operatsiooni läbiviidavuse kohta ei saa siit järeldusi teha. Seks olid Vene väed siis liig erakordselt laostunud.

Ed. Laaman.

Toimefusele saadetud kirjandus

G. Ney: Antiikkultuuri ajalugu. 136 lk., 24 pilti. Hind 2 kr. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1937.

K. Mihkla: Kirjanduslooline valimik IV. Neljas vihik. Vihklugemik progümnaasiumi IV klassile ja reaalkooli II klassile. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Hind 25 senti.

Eesti Rahvaleksikon I vihik. Toimetus: J. Roos, O. Urgart, J. Kiiwet, J. Piiper ja E. Ellisto. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Sis: Eessõna ja sissejuhatus leksikoni süsteemi, umb. 2000 artiklit, tekstis 52 pilti ja 28 joonist, peale selle 5 kriittahvli 18 pildiga, neist üks värviline kunstpilt, kokku 118 lk. Üldse ilmub 10 vihku vähemalt à 100 lk. Tellimishind 10 vihu kohta kr. 7.50, peale 15. okt. kr. 9.—.

Tuulispää. Arnold Tamme näidend 5-es pildis. Tegelasid 13 (peategelasid ainult 5), neist mehi 7, naisi 6. AKÜ kirjastus Tallinnas 1937. a.

Kolonel Campagne: Ristide tee (Maailmasõja meemaarseeeria 5). O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“. Tartus, 1937. a. Hind kr. 4.

A. H. Tammsaare: Kõrboja peremees. Eesti väärtusteid koolidele nr. 3. Toimetanud K. Mihkla ja E. Nurm. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1937. a. Hind kr. 1.60.

Florence Montgomery: Misunderstood. With a vocabulary by Mary and Hilja Pavelson. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Hind kr. 2.—.

Hakkapeliitta nr. 25/26—40.

Strzelec nr. 23—40.

Trinitas nr. 19—40.

Suomen Sotilas nr. 12/13—19.

Aizsargs nr. 6—9.

Sõdur nr. 19—38/39.

Politseileht nr. 12—16.

Merendus nr. 3, 4.

Eesti Tuletõrje nr. 6—9.

Eesti Statistika nr. 187 (6).

Eesti Raudtee nr. 3.

Eesti Kirjandus nr. 5—8.

Vabadussõja tähistel nr. 6, 7, 8.

Vabadussõja lood nr. 9.

ERK nr. 4.

Teie ei leia kusagilt nii
suurt valikut kui meilt

raamatute,
kirjutusmaterjalide ja
paberikaupade

alalt. Sealjuures püüme teid teenida alati
vastutulelikult ja rahuldada teid hinnaväärse
kaubaga.

K/ü. „Rahvaülikooli“
raamatu- ja kirjutusmaterjali-
kauplused Tallinnas.

Harju t. 48, oma majas, telef. 444-39, 444-37
Pärnu m. 10, pangamajas, tel. 446-67, 446-66

R. VOIMAN

SPETSIAAL VORMI-
RIIETE TÖÖKODA

LEMBITU 14—15
TELEFON NR. 475-54

Hotell-restoran
„BRISTOL“

Rataskaevu 7

Tel. 426-33

NEON LUX

K. MÜGLDERK & Ko.

Jaama tänn. 8, telefon 306-67

*Moodne ja täieline neon-val-
gustuse reklaamseadeldiste
tööstus. Töö teaduse eest
täieline vastutus.
Eelarved tasuta.*

Ärge unustage, et elegantne

restoran-öölokaal

„Maxim“

*Nõmmel on Paul Lepperi
juhtimisel.*

Seakasvatatajad!

Käesolevaga teatame, et jätkame elussigade
ostmist ekspordiks ●

Tingimused: eluskaalu alammäär 100 kg,
vastu ei võeta külte ega poeginud emiseid ●

Väljamaksu hinnad:

eluskaal: 100—120 kg — 62 snt. kg

„ 121—160 kg — 66 snt. kg

„ üle—160 kg — 62 snt. kg

Elussigade vastuvõtu kaal määratakse kind-
laks eksporditapamajade vannutatud kaalujate
poolt ●

Vastuvõttupäevad: väljakuulutatud peekon-
sigade vastuvõtu päevadel eksporditapamajades
ja raudteejaamades ●

Ü H I N G

„EESTI LIHAEKSPORT“

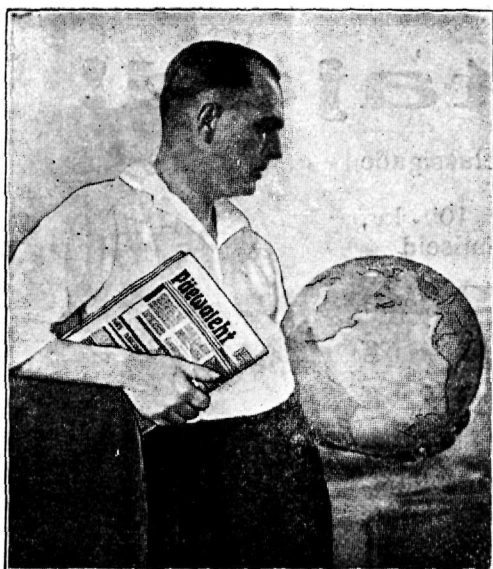

Ostke hõlstatuntud, vastu-
pidavaid ja nägusaid

„N
O
K
I
A“

kalosse ja botikuid
Kõikjal saadaval

KOGU MAAILM
ON TEIE KÄES, KUI LOETE

„PÄEVALEHE“

„LASTE RÕÕM“

LOOB LASTELE RÕÕMSA MEELEOLU
ILMUB KORD KUUS

KIIRELT ja MAITSEKALT

VALMISTATAKSE TEIE:

TRUKITOOD

KÕITETOOD

KLIŠEED

ETIKETID

JNE. JNE.

„PÄEVALEHE“ TRUKIKOJAS

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPLUSED

TALLINN, S. KARJA TN. 23, PIKK TN. 2

RAHULDAVAD TEIE SOOVID

KIRJANDUSE

KOOLIRAAMATUTE

KOOLITARVETE

JNE.

ALAL TÄIEL MÄÄRAL